İçindekiler

Fevzi Yakerman
Harput Belediyesi Merkez Mahallesi
MUHTARI

EJDERHA TAŞI 07
ALTIN TOP 11
BOZ-ATLI HIZIR 19
HIRSIZ 25
GÜMÜŞ 33
MERCAN ŞEHİR 39
AY TUTMACA OYUNU 47
KIRK KUYU 51
MURAT KENARI 59
MUNZUR BABA 65
HARPUT'UN HİKÂYESİ 73

Ejderha Taşı

Ejderha ne demektir çocuklar? Siz de bilmezsiniz, ben de... Başkaları da pek bilmezler. İnsana benzer güzel bir yılanın irisi diyenler var. Yontma Taş devirlerinde ilk atalarımızın mağaralarında boy gösteren Mamut gibi bir kocaman yaratık diyenler de var. Onu, yılanlar prensesi Şahmaran'ın oğlu veya babası diye tanıtanlar da oluyor.

Ben ejderhayı bilmem, siz de bilmezsiniz... Fakat, ana babalarımızın dilinde kullanılıp yaşatıldığına göre, daha çok hayallerde peydah olmuş, gerçek değil de *"kuramsal"* mahlûklardan olsa gerek.

Ejderhayı bana sormayın, ben de size sormayayım, çünkü canlılar arasında yeri yoktur. Ama siz bana, ejderhayı nasıl hayal ettiğimi, nasıl tasarladığımı sorarsanız, bunu anlatabilirim. Siz de böyle şeylerin zihninizde nasıl biçimlendiğini yazmaya, çizmeye, anlatmaya çalışırsanız iyi olur. Sakın tasavvuru ve hayali yabana atmayın. Çünkü bildiğiniz bilmediğiniz masallar, romanlar, filmler, tablolar, anıtlar, hep hayal gücünden meydana gelmişlerdir. *"Sanat eseri"* dediğimiz tılsımlı şeyler, çocuklukta gelişen hayal dünyamızın verimleridir.

Bana sorarsanız ejderha hiç de korkutucu, ürkütücü değildir; kocaman, iri ama çok sevimlidir. Hatta köpek, kedi yavruları gibi onun da koca gövdesiyle yere sırt üstü yatıp yuvarlanarak çocuklarla şakalaştığını düşünmekten zevk alırım.

Gözleri, eşeklerin gözleri gibi munis gelir bana. Tüyleri kuzu tüyü yumuşaklığındadır. Geceleri rengârenk olur ejderha ve uzaktan ışıl ışıldır. Yavruları da vardır ejderhanın. Onları emzirir, okşar ve yalar. Bazen insan gibi konuştuğunu, güldüğünü, ağladığını hatta elbise giyip dolaştığını bile hayal ederim.

Şimdi bunları söylüyorum ama çocukluğumda ejderhadan çok korkardım. Daha doğrusu, ejderhadan değil de, Ejderha taşından korkardım.

Neydi Ejderha Taşı? Bakın anlatayım:

Bugünkü Elazığ'ın aslı ve atası olan Harput'u bilirsiniz. Çocukken biz, kartal yuvasına benzeyen çok camili ve çok türbeli Harput'ta otururduk. Yazlarımız ise, Harput yakınındaki *"Göllübağ"* denilen bol dutlu, elmalı, üzümlü bahçemizde geçerdi.

Babamı henüz tanıyacak yaşa gelmeden kaybetmiştim. Annem kardeşimle bizim ellerimizden tutar, bizi Harput'tan Göllübağ'a götürürdü.

Tabii o zamanlar araba yok, otobüs yok. Varsa bile şehirlerde tek tük görünürdü. Fakir olduğumuz için hayvana binemezdik. Varsa varsa, ağır yüklerimizi taşıyan bir tek eşeğimiz olurdu. Bu yüzden yaya gelirdik Göllübağ'a. Dört kilometrelik yol, çocuk adımlarımızla iki saat sürerdi.

Ama ben, çevre yanı yeşiller, bol katırtırnakları, keşişkelleleri, sütleğenler, kevenler, kengerler, dağ

reyhanları, ahlat ve aluç ağaçları dolu bu yolu çok severdim. Yürümek canıma minnetti. Ayrıca pınarlar vardı ki taştan çardakları andırırlardı. Temmuz sıcağına serinlik ve ıslaklık katan bu pınarlarda yolcular dinlenir, azıklarını yerlerdi. Yalaklarından hayvanlar, ağır ağır su içerlerdi...

İşte bu yolun başladığı bir yassı tepe üzerinde, Harput'a bakar gibi sırtı ve başı havaya kalkmış, devimsi kara bir taş vardır. Kendisi toprağa gömülmüş de sırtı, boynu ve ayağı açıkta kalmış, yürüyüş hâlinde bir dev-hayvan heykelini andıran bu kocaman görüntünün, iki yanında da tıpkı kendine benzer, ikişer yavrusu bulunur.

Annem, herhalde bizi yutar korkusundan olacak bu büyük ve küçük taşların üstüne çıkmamıza izin vermezdi:

– Bu, Ejderha Taşı'dır, derdi.

– Ne demek ana Ejderha Taşı?

– Oğlum, bu gördüğünüz şey vaktiyle ifrit bir ejderha imiş; yanındakiler de onun yavruları. Bak görüyor musunuz, Harput'un üzerine doğru yürüyorlar. O eski zamanlarda meğer Harput'u yutmaya gelirlermiş de şehirde herkes korkmaya başlamış.

Bunu üzerine, ağzı dualı, gönlü temiz, çok okumuş Allah'a yakın adamlar, şu karşıdaki Eğri Minare'nin yanında görünen Süt Kalesi'nin mescidine çıkmışlar. Alın koyup namaz kılmışlar ve hep bir ağızdan halka dua, bu canavara da beddua etmişler ki, olduğu yerde kalsın. Harput'u yutmasın... Kurban olduğum Allah, işte o ulu kişilerin dualarını kabul etmiş de bu ejderha ile yavruları hemen şuracıkta taş kesilmişler! Siz de sakın bu yerlerde,

bu millete, bir eğrilik, bir kötülük etmeyin ha! Allah sizi de taş yapar!..

Anam; bu Ejderha ile yavrularının, gerçekten taş kesildiklerine ve yanında durduğumuz siyah kayaların, onların vücudu olduğuna inanırdı. Çünkü bu şehrin, bu bağların, bu efsane ve inançların çocuğu idi. Gençti de. Annesinden, çevresinden ne duymuşsa onu anlatıyordu.

Ama bizim gözlerimizin yuvarlandığını görünce, hemen sesini yavaşlatır:

– Allah onu taş yapmış, ama kimbilir ne kadar eskiden... Sonra, çok büyük fenalık yapacakmış, camileri ve insanları toptan yutacakmış da ondan taş yapmış Rabbim. Siz korkmayın! Allah'ım size kıymaz, hiç de taş olmazsınız! derdi. Ve sanki taş kesilmemizi önlemek isteyen bir çabuklukla gelir, boynumuza sarılır, beni ve kardeşimi öperdi.

Zamanlar geçti, Ejderha Taşı'ndan korkmaz oldum. Hatta bu asrın; dev kamyonlarını, silâhlarını, tanklarını, uçaklarını, onların ölüm saçan, yıkan, kazalarda insanlar parçalayan vahşetini gördükçe eski zamanın o ejderhaları bana çok da munis, afacan, yaramaz ve sevimli gelmeye başladılar.

Ama bu Ejderha Taşı efsanesinin bende uyandırdığı dersi, anamın anlattığı şeylerin hikmetini, hiçbir zaman unutamamış, yalana ve hafife alamamışımdır. O yüzden hâlâ inanırım ki; güzel yurdumuza fenalık yapmaya, onu yutmaya, sömürmeğe veya elimizden almaya gelenler veya kalkışanlar, temiz huylu, yüce ruhlu milletimizin duaları ile taş kesilirler, gayretleri ve savaşları ile perişan olurlar.

Altın Top

Çocukken yazlarımız, Harput'a yakın Göllübağ'larda geçerdi. Erkekler daha sabah ezanı okunurken Harput'a işe gittiklerinden bu bağlar, analarımız, teyzelerimiz, ablalarımızla biz çocuklara kalırdı. Mevsimine göre gül kurutmak, kiraza çıkmak, dut silkelemek, badem kırmak, ceviz çırpmak ve oyunlarla vakit geçirirdik.

Fakat bu belil yaşayışın dışına çıktığımız fevkalâde günler de olurdu. Annem, komşu teyzeler, yaşlı hanımlar ve genç kızlar toplanıp bizi ardına katan kafileler hâlinde, Feth-Ahmet, Sugözü, Anguzu Baba, Buzluk... gibi yerleri ziyarete giderdik.

Bu gezilerde, kap kacak, aş ekmek ve tulum dolusu ayranlar eşeklerle taşınırdı. Vardığımız yerde dağ naneleri, kekikler ve yabani otlar üzerine sofralar yayılır *"Bismillah"*la başlanır, neşelerle yenilir içilirdi. Yemekten sonra genç kızlar *"Aç kapıyı bezirgân başı"*yı oynayarak aralarında şakalaşırlar, hanımlar türkü çağırır, bilmeceler, maniler söyler ve çokçası bizlerden konuşulurdu. Bizler ise öyle delidolu oynardık ki, artık tutabilene aşkolsun!

Hepsi bir cennet safalarını andıran bu gezilerimizin içinde *Buzluk*'a yaptığımız ziyaretleri hele hiç unutamam. Bu Buzluk, yurdumuzda ne yazık ki, iyi tanınmıyor. Oysa olağanüstünlükler yatağıdır. Hani İtalyan Alp'lerinde dünya kadar turistin gezdiği her mevsimi dikit ve sarkıtlarla kaplı buz mağaraları bulunduğunu işitiriz, bu da onlara benzer bir şey.

Bir tepe düşününüz. Doruğunda bir oyuk... Kayaların çatıldığı dam penceresi gibi bu delikten içerisine iniliyor. Yazın temmuzda bu dibe doğru inen mağaranın kayadan tavan ve duvarları buz kaplama. Yer yer dikitler, sarkıtlar. Yazın *"Buzluk"* olan derin oyuğun kış günlerinde tam tersine sıcak olduğu söyleniyor. Yolunu kaybederek kardan, tipiden boğulacak hale gelen yolcular, buraya sığınırlarmış.

Çocukluğumuzda oradan çıkan ve içi damar damar berrak kristali andıran buzlara *"Kudret buzu"* (Allah'ın lûtfu olan buz) derlerdi. Samana dolayarak hayvan sırtında şehirlere getirip satarlardı. Buz fabrikaları yapılana ve dolaplar çıkana kadar şehir halkının bir kısmı yazın onunla serinlenirdi.

Hep düşünürüm, bir gayretle şu Buzluk'a yollar yapılsa, elektrik götürülse, birkaç güzel tünel açılıp girişi çıkışı kolaylaştırılsa; dünyanın çok gezilen yerlerinden biri olur muydu, olmaz mıydı?

Buzluk'u ne kadar ballandırarak anlatsam azdır. Fakat bizim için bu harikalı mağaraya inmek o zaman hiç kolay değildi, şimdi de değildir. Müthiş soğuğunu saymasak bile dar kayalar arasında Buzluk'un alt bölmelerine âdeta kayılarak sürünülerek geçilir. Birbirine dar ve intizamsız oluklarla bağlanan ve alt üst birkaç kattan oluşan bu dikine mağaranın en dibine inenler ise parmakla gösterile-

cek kadar azdır.Çünkü alışkanlık, hüner ve cesaret ister. Ağabeylerimiz, ancak birbirlerinin omuzlarına basarak, el tutuşarak iner çıkarlardı.

Bu ustalığından ötürü, çok kimseye kılavuzluk etmiş olan Ârif ağabeyimin Buzluk'la ilgili en güzel hatırası, o zamanlar genelkurmay başkanımız olarak halkın gözbebeği gibi sevdiği Fevzi Paşa'ya bile burayı gezdirmiş olmasıydı. Anlatıldığına göre o zaman manevra elbiseleri içinde olan Paşamız, uzun boylu, iri gövdeli olduğu halde, orta bölmeye kadar inmekten sakınmamıştı. Çıkışlarında, Ârif ağabeyimi okşamış *"Temmuz ortasında buz donduran Allah'ın kudretine bak evlâdım!"* demişti.

Bizi Buzluk'a götürürler fakat içine dalmaya bırakmazlardı. Anamın Ârif ağabeyden işittiğine göre, biz oraya şimdi elbet inemezdik. Büyüyünce inmeli ama o zaman da çok dikkatli olmalıydık. Çünkü Buzluk tekin değildi, eski bir faciayı saklıyordu.

Dediklerine göre Buzluk'un en altı, camgöbeği renginde bir gölle kaplıydı. Ufacık bir kıyıya inilip bu göl seyredilirdi. İndiğimizde hem sıcak hem de soğuktan kurtulacaktık. Kış veya yaz olsun, bu limanın sessizliğine, genişliğine, ılıklığına hayran olacaktık. Ansızın dinlenecek, huzura varacaktık.

Ancak bu sessizlik ve güzelliğe de aldanmamalıydık. Karşımızdaki mavi beyaz huzur gölünün tam ortasında yüzüp duran *Altın Top*'a sakın ha kapılmamalıydık. Ona elimizi uzatmaya kalkmamalı hatta elimizden gelirse ona hiç bakmamalıydık. Yoksa bu güzel dünyayı bir daha göremezdik.

Ne varki, anlatılanlara bakılırsa bu Altın Top öyle bakılmayacak, uzanılmayacak şeylerden değil-

di. Hayalimizde sapsarı bir futbol topunu andırıyordu artık. Büyüyüp de onu göreceğimiz zamanı iple çekiyorduk. Ona hem bakar, hem bakmaz, onu hem tutar hem tutmaz gibi de kurnazca birşeyler kuruyorduk.

Anam, bize anlattıklarına inanmış ve gayet ciddi idi. Korkutarak caydırmak değildi maksadı; Altın Top'a sahiden kapılarak ölmemizden korkuyordu. Çünkü bu Altın Top, bilmem şeytanın mı, bilmem bizim sabrımızı ölçen meleklerin mi bir tuzağı imiş. Her kim ona uzanırsa kendine doğru çeker, Buzluk'un altını çepeçevre saran o güzelim mavi gölün derinliklerinde kaybedermiş. Anam bizi iyice inandırmak için *Fidan Gelin*'in başına gelenleri anlatıyordu.

Fidan Gelin hiç de uzak ve yabancı değil, şu karşı Taşaltı bağlarında otururmuş. Daha üç haftalık mı desem, üç aylık mı desem, taze bir gelin iken; bir gün akranı olan kız ve gelinlerle toplanıp bu Buzluk'a gelmişler. Yemiş, içmiş,salınmışlar. Öğlen bastırınca:

– Hadi şu Buzluk'a inelim, serinleriz, hem de buz çkarır yeriz, demişler.

Fidan gelin, en uzun boylu, en uzun saçlı, en ince belli, en güzel ve en cesurları imiş. Olmaz olaydı. Güle oynaşa birbirlerinin omuzuna abana abana, el tutuşup el bırakarak bir solukta gölün kenarını bulmuşlar. Ayağını limana ilk basan Fidan Kız. Fidan Kız'ın aksi de vurmuş mu suya. İşte o Altın Top sanki o güzel çehreye aşık gibi, gölün ta ortasından süzüle süzüle Fidan Gelin'in aksi üzerine gelip durmuş.

Ne yapsın her genç kız gibi o da süse düşkün cahil taze!.. Altın Top'u alayım diye elini uzatmış. Kızlar onu çekmişler.

– Delirdin mi sen Fidan Gelin! Topla kendini!

O gölün mağaraya yaslanan karanlığında Altın Top büyüsünü yapan cadılar bile, bu güzelliğe acımışlar.

– Geri dur Fidan Kız! Bir daha uzatma elini yanarsın!

Duymuş mu, duymamış mı Fidan Kız bu sesleri? Arkadaşlarının kendisini çekişlerine uymamış da direnmiş mi? Büyü müdür, kaderi mi öyle gerektirmiş. Altın Top mu onu çekmiş?

Arkadaşları bir bakmışlar Fidan Gelin'in eli suda, bir bakarlar Fidan Gelin boylu boyunca mavi sular üzerinde... Bir bakarlar Altın Top da yok, Fidan Gelin de kayıp... Yerlerinde mavi sular suda halkalar...

Gelinler, kızlar, ağlaşır kaçışırlar... Her birinin yüzü solmuş, saçlarını yola yola Buzluk'u tırmanır. Köye koşar olup biteni anlatırlar.

Ertesi gün, muratsız kocası, fukara anası, onu seven kaynanası, kaynatası Buzluk'a gelir, göle dalgıçlar indirir, kulaç kulaç her derinlikte Fidan Gelin'i aratırlar. Fakat ne fayda! O güzelim vücudu değil, fistanı, gümüş nalınları, kemeri filan ne gezer... Esvabından bir kopça bile bulamazlar. Ağlamak sızlamak boş!..

– Ya Sakın oğullarım siz de o Altın Top'a heveslenmeyin! Yerin dibine batsın Altın Top!

– Peki ana ne olmuş o gelin! Boğulsa vücudu bulunmaz mıydı?

– Ne bileyim oğul! Dedim ya, Buzluk tekin yer değil. Onun altındaki mavi gölün ucu ta (80-100 km. uzaklıktaki Hazar Gölü'nü eliyle gösterir gibi yaparak) Gölcük'te imiş. Yeraltından bir su bunları birbirine bağlarmış. İşte, dediklerine göre kimbilir kaç seneler sonra... Fidan Gelin'in kınalı parmağının üstünde gelin yüzüğü ile o Gölcük'te bulmuşlar.

Fidan Gelin, acaba kayıp mı oldu, hayal mi oldu, yoksa hiç mi yaşamamıştı. Neydi bu Altın Top? İrade gücü, nefis terbiyesi zayıf olanlara, mavilikler ortasında kurulmuş sapsarı büyülü bir tuzak mıydı?

Denilebilir ki meselâ, insanları aldatmak, kötü yollara, felâketlere hatta millete, devlete ihanetlere sürüklemek için kullanılan her *Tuzak* Buzluk altı gölünün maviliklerinde yüzen o Altın Top gibi güzeldir ve çekicidir. Sakın ola, o çok güzel fakat iradesiz Fidan Gelin gibi kendimizi ilk güzel etkiye kaptırıp mahvetmeyelim!..

Fakat ben, efsanelerin de her şey gibi iyiye, güzele, hayale yorulmasını, bitmemesini, sürüp gitmesini, ona yepyeni hayal unsurları katılmasını isterim. Nitekim Altın Top hâlâ Buzluk'un altındaki mavi boşluklarda yüzüp durur. Fidan gelin de öldü mü yaşıyor mu? Halkımız ona kıyamadığı için bunu hâlâ kesinleştirmemiştir.

Doğrusu benim de gönlüm faciaya razı olmaz. Gölcük'te bulunan kınalı parmak, belki de Fidan Gelin'inki değildir. Altın Top'a gelince, o kadar güzel ve aydınlık olan bu şey bir taze gelini neden aldatsın da onu öldürmeye bir zehirli tuzak olsun? derim.

Bana sorarsanız; O Altın Top, Buzluk'un altındaki mavi ülkeye hükmeden Peri Padişahı oğlunun altın renkli başıdır. Fidan Gelin'in suya vuran nurlu çehresini görünce ona âşık olmuş, yaklaşmış yaklaşmış... Fidan Gelin'i sorarsanız, o da ansızın ona vurulmuş. Birinin şavkı bir ayna gibi ötekine akse-derek uzun zaman bakışmışlar...

Altın Top ona hayranlığından, ona kavuşmak için karaya vurmak istemiş, ama, Mavi ülkenin çocuğu bunu başaramamış. Bunun üzerine Fidan Kız, kendisini onun köpük köpük yayılan kollarına atmış. Gözlerden uzaklaşınca Deniz dibi atlarına binmişler. Yedi Deniz ötesindeki saraylarına varmışlar. Saraylarında hâlâ yaşamaktalar.

Hileyi, tuzağı, aldatmacılığı sevmem çocuklar ve hele güzel insanlara, güzel varlıklara hiç yakıştırmam ben. Ancak aşkı, dostluğu, ölümsüzlüğü severim ve anlatılmaya değer bulurum. Halkımızın masal, efsane ve atasözleri de hep ölümsüzlüğü nakışlar gibidir.

Boz-Atlı Hızır

Çocukluğumuzda Noel Baba'yı tanımaz, bilmezdik. Belki İstanbul'da filân görüp bilenler olmuştur. Fakat bizim Harput'a hele izi ayağı uğramamıştı.

Ayrıca, başında karyağdı, külâhı, geniş kollu, hâreli mantosu, göbeğine kadar ap ak sakalı, o şeytancıl gülüşüyle Noel Baba'yı görüp bilseydik de acaba sever miydik?

Hiç zannetmem. Çünkü o, bir kere bize değil, bizim hayatımıza aykırı, koyu züppe evlere girerdi. Üstelik iz bırakmayan çedik pabuçları ile kapıdan girmez, usulca ve hırsız gibi bacadan inerdi.

Asıl betimize giden, biz ağacı çok severiz, bu Noel Baba dedikleri hiç sevmezdi. Taze çamları, lâdinleri, dağlardan, tepelerden kökleyip veya baltayla kesip sırtında gezdiriyordu.

Ya o zembilinde ne var acaba? Belki de çalınmış veya zavallı fakir yavruya verilecekken ille de kaçırılıp onlar, hiç ihtiyacı olmayanlara getirilmiş hediyeler, şekerlemeler, oyuncaklar falan.

Bilmem Baltık Töton'larının eski bir putu mudur? derler; bilmem Danimarka ilâhı mıdır? Her nereden gelmişse gelmiş, baltası,torbası ve iki yüzlülüğü ile Hristiyanların Noel yortularına oturmuştur. Herhalde bu garip *"baba"* indiği zengin evlerinde sofraya kurulup hindi yer, şarap da içer, o cübbesi, sarığı ve sakalıyla kalkıp hiç sakınmadan oyunlar da kıvırır.

Biz Noel'i sonradan gördük ve her halde milletimizin törelerini bozup yeni âdetler ve yapmacıklar sokmaya çalıştığı için onu hiç sevemedik. Ama bu papaz kılıklı karnaval babasını, acaba bugün çocuklarımız seviyorlar mı?

Nasreddin Hoca gibi güldürür, sevindirir mi? Dede Korkut gibi Kopuziyle bize Oğuzili'nin yiğitlik destanlarını mı söyler?

Boz Atlı Hızır gibi evimize, bahçemize, yurdumuza yeşillik, bereket ve ümit mi bağışlar? Öyleyse nesini sevsinler?..

Boynunda haçı, sırtında koparılmış çam fidanı ile bize herşeysi yabancı olan Noel'i. annelerimiz, ninelerimiz, dedelerimiz mi anlattı ki Türk çocukları sevebilsinler? Onunla Hangimizin bir geçmişi var? Dinlediğimiz masallarda, destanlarda, yahut tarihimizde, türkülerimizde mi geçiyor Noel Baba?

Al yanaklı, ama on bin yaşında bu ihtiyar kuklayı Türk çocukları, ille de Frenklik taslayan vitrinlerde ve alafranga salonlarda gördükleri için mi sevsinler? Yok canım! Bizim çocukluğumuzda Noel Baba yoktu; milyonlarca çocuğumuz için hâlâ da yoktur.

Ama halkımızın sevdiği Boz Atlı Hızır, milyonlarca çocuğumuz için yine de vardır. İşte o Hızır bize zembil dolusu cicili bicili aldatmacalar değil ama ümit ve ferahlık getirirdi.

İnanırdık ve bilirdik ki Hızır Aleyhisselâm bizi darda, yolda, karanlıkta bırakmaz. Hem öyle allı pullu esvaplarla, durup dururken bacadan da inmezdi. Çok sıkılıp çaresiz olduğumuz demlerde onu Allah yollardı. Tipide, fırtınada, bir tehlike anında Hızır'ın gelmesi demek; *"Hayatta çaresizlik yok, Allah bizi unutmaz ve kurtarır"* demektir.

Yalnız ve yoksul soframızda güler yüzlü anam; bazı geceler bizi yıkayıp giydirdikten sonra:

– Temiz olun, dua edin, hiç de üzülmeyin, Hızır Aleyhisselâm belki bu gece gelebilir, evimiz neşeyle, bet bereketle dolar, derdi.

Boz atıyla gelen Hızır, kutsal elini, ihtiyacımız olan birşeye sürdü mü, artık o şey bitip tükenmez olurmuş. Yüzümüze bir baksın, çok güzel ve sağlıklı olurmuşuz. Ayağını evimize atsa artık bolluktan, bereketten, şekerden yemişten geçilmezmiş.

Anlatırdı anam:

Yarı çavuş mahallesinde hani yeni genç yaşında üç çocuğu ile dul kalmış Sabriye hanım var ya... İşte o, bir gün dut pekmezi kaynatırken, kapı çalmış. Açmış bakmış ki nur yüzlü bir ihtiyar:

– Tanrı misafiriyim kızım, demiş. Hava dehşetli soğuk. Dizlerimde derman kalmadı. Bu gece izin verirsen misafirin olurum. Erkenden çıkar giderim.

Kadın, ne de olsa korkmuş, çocukları küçük... Tam *"Başka kapıya biz senden daha yoksuluz!"* diye cahillik edecekken, gözü ihtiyarın yüzüne ellerine takılmış: öyle bir aydınlık ki... Sabriye kadın, mutlu bir rüyaya geçmiş, sanki büyülenmiş gibi *"buyur"* etmiş ihtiyarı.

Nesi var ki ikram edecek, fukara kadın çocukların önündeki çorbadan, pekmezden birer kepçe getirip, saç ekmeğiyle misafirinin önüne koymuş. İhtiyar onu yeyip:

– Allah razı olsun, evinizden bet bereket eksilmesin! diye dua etmesi ile pekmezler, bulgurlar, unlar, yemişler, sinilerden, sepetlerden, çuvallardan nerdeyse taşmaya başlamış.

Bir de üç çocuğunun yanağını okşamış mı sana, yanaklarda pembe pembe güller açılmış. Bir de kadının elini tutmuş mu sana, Sabriye hanımın bileğini artık kimse bükemiyormuş. Pek de fazla oturmadan:

– Gam çekme kızım! Bu yavruları veren Allah büyütür. Sen çalış, ibadetini yap! Bu evin, bu çocukların yoksulluk yüzü görmeyecekler! deyip yürümüş. Geçtiği yerler, kıştan soğuktan sıyrılıp yemyeşil oluyormuş. Altın bahtlı Sabriye hanım, ardından bakakalmış. Gelenin Hızır Aleyhisselâm olduğunu neden sonra anlamış ki sırr... Hızır Benli Boz'una binip ansızın kaybolurmuş derler.

Anam bunu anlatır ve yarı şiir, yarı türkü, şu mısraları güzel sesiyle mırıldanırda:

Deryalar üstünde Boz Atlı Hızır,
Benli-Boz'a binmiş o da geliyor.

Anam, Sabriye Hanım'ın olayına inanırdı, çünkü Allah'la kulları ve yoksulları arasında sevgi bulunduğuna inanırdı. Onca zaten Hızır Aleyhisselâm, yüce Tanrı'nın sıkıldığını görerek yardım etmeyi dilediği kullarına bir elulağı idi. Öyle bir ihtiyarı yollasa da Allah kendisini seven gönülleri her zaman yoklar ve ferahlatırdı.

İster o nur yüzlü dede kılığına girsin ister girmesin Allah'ın iyilik ve bereketi olan Hızır, her yerde hepimiz için vardı. O kimi zaman önümüze çıkan güzel bir fırsat veya kısmet olurdu. Kimi zaman uzağımızdan yakınımızdan bize sevgi, iyilik, tazelik getiren bir insanoğlu idi.

Kısacası anam:

– Üstünüzü temiz, içinizi temiz tutun. Hızır bize de, en ummadığımız anda gelebilir, derdi. Gelir ve sorar:

– Dile benden ne dilersen!

Siz hiç şaşırmadan, kekelemeden cevap verin. Ama bir tek şey isteyin ha! Fazla aç gözlülerden hoşlanmazmış.

Çocukluk bu ya, hemen o nur yüzlü ihtiyar, kapıyı açmış da gelmiş, yanağımızı okşuyor gibi düşünür, öyle tavır alır, kardeşimle:

– Ne istesek ki? diye konuşurduk. Çok harçlık mı? Bir çift kırmızı potin mi? Yakası kürklü, içi atlaslı paltolardan mı? Allahım ne istesek! Hızır ha geldi ha gelecek...

Ama gelse idi biliyorum mutlaka şaşırır, ona hayran bakardık. Ona belki de sadece:

– Hızır amca, ne olur bizi annemizden ayırma! diyebilirdik.

Hızır âleyhisselâm değil mi o, gerisini zaten anlardı.

Hırsız

Siz hırsızı nasıl hayal edersiniz çocuklar? Ömrünüzde hiç hırsız gördünüz mü? Hırsızı hep kötü ve çirkin mi düşünüyorsunuz, yoksa içinizde onu kollayan duygular da var mıdır?

Şüphesiz size de bazı hırsız çehreleri ve hırsızlık olayları anlatmışlardır. Bu yüzden herhalde bir hırsız tasarınız olsa gerektir. Bir şeyin ki kafanızda hayali belirir, o şey sizin için canlı bir varlıktan daha gerçektir. Çünkü kendinize mal olmuştur ve artık sizindir. Nitekim ben, çocukluğumda *"melek, şeytan, cadı, dev, şahmaran"* gibi şeyleri gerçek varlıklara değişmezdim. Hemen söyleyeyim:

Hırsızı da ben, şu yukarıda saydıklarım gibi *"tasarlanmış yaratıklar"* olarak düşünürdüm. O bende *"hırsızlık"* eylemi yapan fena bir insan değil de sanki özge bir kahramandı. Eylemi ayrı, kendisi ayrı bir şeydi. Bakın ben hırsızı nasıl hayal ederdim:

Vücudunu sımsıkı saran fitilli siyah kadife bir elbise giyerdi. Kadifesinin dikine çizgileri, daracık pantolon paçalarından başlayıp boynuna kadar sürerdi. Ponponu ense köküne sarkan beyaz üzerine

halka, siyah dilimlerle örülmüş bir külâhı başına geçirmişti. Ayakkabıları uzun konçlu, ökçeli, nalçalı amma ille de kırmızı meşinden olacak! Elinde tabanca, bıçak falan bulunduğunu hatırlamıyorum.. Belki bir kamçıyı ara sıra şaklatırdı.

Ben hırsızı hiç bir vakit sızıp yatarken, durup otururken düşünemezdim. Hep bir yerlere koşar, birtakım engelleri zıplar geçer, belki ata da biner dört nala giderdi. Kapıları açar, bacalardan iner, yüce dağlardan sıyrılır, dur otur bilmezdi. Çok sonraları, filmlerde Tarzan'ı ve onun sevimli maymunu Çıta'yı gördükçe sanki bana mahsus eski bir film kahramanı gibi *"Hırsız"*ı hatırlamışımdır.

Hırsız işte böylesine oturup yemek bile yemez, ayak üzeri bir şeyler atıştırırdı. Kimsenin canını yakmadan, belki değerli bir şeyleri alır, ama hiç fena bir şey yapmamış gibi yola düşer, giderdi. Hep bir yerlere uğrar ve savuşurdu. O kaça dursun, tasarılarım onunla dost olmuş, onunla birlikte oyunlar oynuyordu. Rüyalarımı bile dolduruyor ama beni hiç korkutmuyordu. Aramızda bir sözleşme vardı sanki. Bana göz kırpıyor, benimle şakalaşıyordu. Benim duygularım da sıcak sıcak onu kuşatıyordu. Hırsızı kötüleyen arkadaşlara kızdığım bile oluyordu. Ama belli etmiyordum.

Biliyorum. Hırsızı tasarlayışım, hiç de *"ahlâk"* açısından değildi. *"Doğru yaptı, eğri yaptı"* diye onu yargılamıyordum. Belki de bizim eve veya yakınlarımıza girip canımızı yaksaydı ona yatkın olamaz, tarafsız ve öfkesiz davranamazdım.

Hırsızın ettiklerini, uzağımızdan bir masal gibi anlatmışlardır. Çocukluk bu ya, ben de o masala katılırdım. Hırsızla bir oyuncakmış gibi oynar, eğle-

nir, keyiflenirdim. Sinemanın, televizyonun, fotoromanın bile olmadığı çocukluk çağımız ve tasarımızda, bu hırsız bana bir çeşit macera idi. İlgi çekici olaylar ve kişilerle dolu hareketli bir filmdi.

O zamanlar, küçük şehrimizde n'olacak! Hırsızlarda belki korkunç, kanlı zalim ve silâhlı değildiler. İnsan öldürmek şöyle dursun kimseye fenalık da etmezlerdi. Sanki muziplik için bir şeyler aşırıp kaybolurlardı. Çocukları korkutmaz, kimsenin namusuna yan bakmazlardı. Şüphesiz ahlâka, töreye, yasaya aykırı gidiyorlardı ama, ben dört-beş yaşlarında bunu nasıl düşünebilirdim! Benim için masallardaki hırsızla şehzade aynı ölçüde eğlenceli idiler. Zaten her yaptıklarını da beni oyalamak, neşelendirmek için yapmıyorlar mıydı? *"Çirkin, rezil"* denecek bir yanlarını göremiyordum.

Bu biraz da benim barışçı huyumdan gelir. Kimseye fenalık bayağılık yakıştırmam. *"Çok kötü"* olduklarını gözümle görür, aklımla sezersem çok kırılırım, dünyam zehir olur, o da başka... Ama aslında çocukluğumdan beri bana *"iyi ve fena"* diye anlatılan her insan, hayvan veya eşya ile bir dostluk, bir sevgi bağı kurmak huyum vardır. Onları, çirkinleştiren kabartılmış söylentilerden arıtırım. Yanıma onları tertemiz alırım, bana fenalıkları dokunmaz.

Zaten içimdeki duygu, onların anlatıldığı kadar kötü olmadıklarını, sofraya beraber oturabileceğimizi, birlikte oyunlar bile oynayabileceğimizi, fısıldar. Bu belki de kötülükten korkmanın *"yalan"* da olsa iyiliğe sığınmanın belirtisidir. Bir uzlaşma ihtiyacıdır. Fakat düşmanlıktan ziyade dostluğa açık bir kapıdır. *"Düşman"* denilenlere bile kardeş gibi bakılması, önce kendimizi rahat ettirir. Sonra kar-

şımızdakini sahiden dost ve kardeş yapabilir. Sevgi her zaman düşmanlığı yenmiştir.

Kısacası, masallarda can yakıcı gösterilen *"kötü cinler"*e, koca devlere, cadılara, hortlaklara, ifritlere dahi ben, eğlenceli yaratıklar diye bakardım. Hırsız da bence onlar gibiydi. Dünyada cismiyle var olmayan *"kurumsal yaratıklar"*dan birisiydi. Onlarla dostluk kurmak belki daha kolaydır. Çünkü nasıl olsa yokturlar, fenalık da edemezler.

Dediğim gibi hırsız bence devanası, yedi cüceler, deniz kızları, Hüma kuşu soyundan, ismi var cismi yok bir tasarı idi. Hayalimden yere inmiyordu ki fenalığını, çirkinliğini görebileyim. Ondan niye rahatsız olayım!

Hırsızla bu içli dışlılığımız o tatsız geceye kadar sürdü. Fakat o gece bir yatsı zamanı hırsızın kendisi ile, gerçeğiyle karşılaştım.

Bir yaz günü Harput'un Han-Ege denilen semtinde idi. Bizim evde değil iki sokak ötesi bir komşunun evinde. Haber gelince, annem, teyzem, eniştem koşuştular. Biz çocuklar durur muyuz? Hırsız var, film var, eğlence var!.. Soyulan eve doluştuk, fakat *"eğlence"* değildi. Bütün suratlar asık, hırsızınki hepsinin beteri, kirli bir çehreydi.

Komşumuz dışarıda iken pencereden girmiş. Toplayabildiği kadar eşya toplayıp bir denk yapmış, fakat tam da kaçacakken basılmıştı. Komşumuz bağından dönünce, içeride kıpırtılar sezmiş, mahallenin öbür erkeklerini de toplayıp eve ansızın girmişler, hırsızı suçüstü yakalamışlardı.

Soyulan ev mahşer gibi kalabalık, rengârenk, sesli ve bağırtılı idi. Ev sahibi çok öfkeli bağırıp ça-

ğırıyor, hırsızın üzerine atılmak istiyor, onu tutuyorlar. Yarı karanlıkta ve çocuk gözlerimizde, büsbütün irileşen erkekler, zaptiye gibi sessiz ve sinirli, hırsızın başında duruyorlar. Biraz daha geride duran kadınların kimisi çarşaflıydı. Yaşlı hanımlar hırsıza lânet yağdırıyor, genç kızlar ise garip bir merakla hırsıza bakıyorlardı. Ona en ağır hakaret de bu bakışlar olsa gerekti. Hırsıza taş atan, orasını burasını çekiştiren arsız çocuklar da vardı ki, büyükler onları kovuyorlardı.

Hırsız, biraz dayak da yemişe benzer... Suratında kan izleri, kolunu da arkasına hafif bağlayarak, çalmak için hazırladığı mal denginin yanına oturtmuşlar... Bekçi polis bekleniyor olmalı.

Suçunun delili olan eşyaların yanında çelimsiz oturan, yalvarıp yakaran, terler döken, çığlıklarla aşağılaşan bu mahlûk benim hayalimdeki hırsız mıydı! Gözleri evlerinden fırlamış, omuzları çökmüş, bu sapsarı, bu mosmor adam benim *"kahramanım"* olabilir miydi?

Hem de bu hırsız hiç de özel giyinişi olmayan zavallı birisiydi. Ne at, ne kamçı, ne hareket! Rastgele bir şalvar, bir ceket, ayakları çizmesiz. Fitilli siyah kadifeden eser yoktu, başında kurşuni bir kasket...

Gözlerinde o sırlı görünüşü, kurnazca bakışı, gülümsemeyi aradım, ne gezer! Etli, pörsük bir surat! Afacanlıktan, sevimlilikten, yiğitlikten bu çehrede iz bile kalmamış. İnadına bön, hantal, yılışık ve pişkin.

Bir kömür çuvalı gibi marifetinin yanına oturtulan bu adam, daldan dala uçmuyor, pencerelerde fır dönmüyor, kayalardan kaymıyor, bacalardan ocağa inmiyordu. Yerinden bile kalkmayan, miskin

ve yılgın kişiye nasıl *"dost"* diye bakabilirdim! Onu bu kalabalıktan herhalde döğüşsem de kurtaramazdım ya... İşin fenası kurtarmak gelmiyordu içimden.

Ben o yaşa kadar demek ki hırsızı ayrı ve birşey çalarak aşağılaşan kişiyi ayrı düşünmüşüm. *"Çalar"* diye bilirim bilmesine ama birtakım somut eşyalar aparıp onunla yakalanabileceğini, böyle insanlıktan çıkabileceğini kabul etmezmişim.

Hırsız, bence bu âdiliği yapmamalı idi. Dostluğuma ve tasarılarıma ihanet etmemeli idi. Hayallerime olsun saygı duymalı da, böyle rezilleşmemeli idi. Hırsızla aramızda yaptığımız hayali sözleşmeye bu bir vefasızlıktı. İki parça mala ve üç-beş kuruşa tenezzül ederek hor ve düşkün olması... Azarlanma ve dayakları bile haketmesi ayıptı. Gönlümdeki çok kutsal bir teli kırmış, sevgiyi incitmişti. Ben de utancımdan ağlamaklı olmuştum. Güzel gözlü anam, *"çok korktum"* zannederek beni bağrına basıyordu. Bense korkumdan değil, bu hırsızın bende yıktığı özel dünya için ağlıyordum. Belki de içimdeki güzel hırsız için ağladığımı o zaman anama hangi dilimle anlatabilirdim!

Dünyamda bir *"kahraman"* iğrenç oluyor, dövülüyor suçlanıyordu. Onu artık önemsemek, benimsemek şöyle dursun, azımsıyor, ona acıyordum. Onu artık küçümsüyor, küsmeye darılmaya bile lâyık görmüyordum. İçimdeki hayal söndü. Bir süre kimselere güvenemez oldum. Çok fena aldatılmış, oyuna getirilmiştim. Hırsız bence başka türlü suçlu idi. Değer bilmez duygusuz, hırslı birisiydi. Üstelik gönlümde ona ayırdığım bölümü kana boyamış, orada dostluğumuzu öldürmüştü.

O çevik, neşeli ve sevimli hırsız, sonradan da ara sıra rüyama girmedi değil. Fakat ötekinin yılışık, bayağı suratı düşlerime bile hemen yetişiyor, *"kahramanımı"* silip götürüyordu. Velhasıl güzel dünyamı çirkin dünyaya çeviren, bunu da çörden çöpten şeylere tamah ederek yapan o mahlûku hiç bağışlamadım.

Beni sarsan hayal kırıklıklarının ilki bu olmuştur. Sonra daha büyük kırılışlar gelse de çocukluk kahramanımın bu lekeli ölümü kadar beni hiç bir şey üzmemiştir.

İyimserimdir ben... Kırılan hayallerimin yerine yenilerini bulup avunmuşumdur. Hayallerimle mutlu olmuş, onları kaybettikçe üzülmüşümdür. Ama hiç bir zaman hayalsiz, duygusuz, sevgisiz yaşamamışımdır.

Bu dünyada ve dünyanın ötelerinde sevilecek çok şey vardır. Hayaliyle mutlu olduğumuz sevgili varlıklar bitip tükenmez.

Gümüş

Köpekleri çok severim. Sevmenin de ötesinde, onlara minnet doluyumdur. Sebebini, hikâyemi bitirdiğiniz zaman anlarsınız çocuklar.

Bir kere duygulu, arkadaş canlısı, kara ve ak gün dostu, koruyucu, vefalıdır. İki yüzlülüğü yok, kalleşlik bilmez, şakaya getirip ısırmaz. İyicene saftır da köpek. Öfkeden kudurtulduğu en kızgın anlarında bile avutulabilir, insanlara güvendiği için çok da kolay aldanır. Yaptığına da hemen pişman olur.

Alçak gönüllü ve tok gözlüdür. Zenginin de fakirinde kapısına içtenlikle bağlanır. Kendisine yığın yığın etler, kemikler veren dahi olsa, sevildiği yoksul yuvayı bırakıp gitmez. Gözünü açtığı aileyi kendi ailesi; büyükleri ana baba, abla ağabey ve küçükleri kendine kardeş bilir. Tabii çocuklarla daha sıkıfıkı dost ve ahbaptır. Çünkü kendisiyle oynaşmak istediklerini sezer.

Ne var ki, hiç bir insanı ayırmaz köpek. İnsanların kendi aralarında kuramadıkları dostluğu, insanlarla köpek kurar. Kim olursa olsun gönül verir. Çirkin güzel, sağlam sakat, hırlı hırsız, dost düşman,

büyük veya küçük ayırt etmeksizin sever. Yoksul, hasta ve bahtsız kimselerin, insanoğlundan dostları olması bile köpeklerin onlara can yoldaşlığı çok görülmüştür.

Zalimlerden hoşlanmaz ve kaçar köpek. Ama hoşgörücüdür. Kendisini dövene bile, bunu bir daha yapmayarak *"insan olması"* şartıyla kuyruğunu sallayabilir. Kestirmeden barış yollarını arar, dili olsa ve okusaydı herhalde *"diplomatlık"* mesleğini seçerdi, denebilir. İyi de bekçi ve isterse iyi savaşçıdır. Ama *"dişini göstermek"* hünerini, sevdiklerine pek çaktırmaz.

Köpeğin görev şuuru da vardır. Eğer *"bekçi"* konulmuşsa, gelen yabancılara havlar ve saldırır. Fakat bunu sahiplerini koruyup kollamak için yapar. Nitekim yabancılara saldırırken dahi, gözü sevdiklerinin gözündedir. Gelenin bir dost veya *"zararsız"* olduğunu anlar anlamaz, yelkenleri indirip yaltaklanmaya başlar.

En ağırıma giden şeylerden birisi de, hiç sevilmeyen, kötü huylu çıkarcı ve dalkavuk kimselere *"köpek, it"* diye hakaret edilmesidir. Çünkü köpek hiç bir zaman bencil ve aldatıcı değil, ahbap ve sâdıktır. Herkesin nabzına şerbet vererek iyi yaşamayı düşünseydi, yoksul sahiplerini bırakıp yağlı kapılara giderdi. Ya da efendim, çocuklara sokulmaz, fakir insanları teper, bol etli, ciğerli mutfaklara kapılanırdı.

Ömrüm boyunca çok köpekler gördüm. Çocukluğumda beraber oynadığım o sevimliler ise hâlâ gözümün önündedir. Şimdiki daracık, sıkışık apartman dairelerinde oturmasak da o zamanlar gibi

bağlarımız; dağlarımız, kevenli yoncalı kırlarımız olsaydı bu yaşımda yine en çok onlarla ahbaplığı sevecektim.

Neyleyelim ki, oturma ve yatak odalarımızda köpek beslemek Türk âdeti değildir. Bizim, çoğunda namaz kılınan temiz odalarımıza, insanlar dahi ayakkabılarını çıkartarak girerlerdi. Halı ve seccadelerin, divan ve yatakların üzerinde, köpek ve hayvan elbet dolaştırılamaz.

Zaten, benim sözünü ettiğim köpekler de kimisi rengârenk tüylü, kimisi köstebek kadar ufak, kıvırcık burnu kulağı boyalı, sütle ve kebapla beslenen alafranga süs köpekleri değildir. Sokaklarda, kırlarda, bahçelerde her zaman rastladığımız sevimli yaratıklardır.

O köpekler ki, her boy ve soyda olanlarına, her zaman her yerde rastlayabiliriz. Çoğu zavallı, bakımsız, sakattırlar. Kimi tonton ev köpekleri, sokağa düşer kirlenir. Bazı çok irileri korkutur insanı. Fakat bir lokma ekmek verdiniz mi, artık yanınızdan ayrılamazlar. Kimisi bir evin duldasında, bir bahçe bir ağaç kovuğunda bıraktığı eniklerini (yavrularını) emzirmek için karnını doyurmağa çıkar. Temiz kalpli çocuklar, yerlerini keşfedip onlara yiyecek de götürür.

Ya o enikler... İlk doğduklarında, köpekten hatta canlıdan başka her şeye benzerler. Sonra gözleri açılır, tüylenir, önce başlarını kaldırır bakar, nihayet kıpırdanmaya, koşuşmaya başlarlar. Kardeşleriyle boğuşur, debelenir, hırlaşır, hatta gelip geçenlere havlayarak *"köpeklik"* talimi yaparlar. Ama tutayım, seveyim diye üstlerine vardın mıydı koydunsa bul... Hangi deliğe saklandıklarını bilemezsiniz.

Çocukluğumuzun geniş bahçeli, ahırlı, asmalı evlerinde köpeklerimiz, kapılarda, çardak altlarında veya tahta kulübelerinde barınırlardı.

Bunlar arasında unutamadığım birkaçını size anlatmalıyım. İlk haşır neşir olduğum, galiba benden biraz daha büyük yaşta, beyaz gri benekli JOLİ idi. Fransızca *"Güzel"* anlamında olan bu ismi, ona kim koymuşsa koymuş, bu ad herkesçe benimsenmiştir. Küçük, narin, çıtıpıtı ve doğurgan olan bu köpeğe madamlara verilen bu sıfat doğrusu çok yakışıyordu... Uzun kuru yüzünde bir *"sosyete"* kibiri vardı. Biz çocuklara, sanki kabahat işlemişiz de kınıyormuş gibi öyle dikkatle ve yukardan bakardı.

Joli'nin son yavrularından bir de *Boğar*'ı hatırlıyorum. O derseniz elimizde büyüdü. Evde anasının yerini o aldı. Boğar, Frenk yapılı Joli'nin inadına, kaba saba, iri yarı bir köpek oldu. Kırmızı renkte, semiz, tombul ve hoşgörücü idi. Dış kapıya açılan merdivenin sahanlığında uyur, insanlar girip çıkarken başını hafifçe kaldırıp tek gözünü açar, bakardı. Kardeşim bir gün Boğar yüzünden eve girememiş, kendisinden istenilen şeyi alıp getirmeden ters geri bize koşuyor hem de ağlıyordu:

– İçeri girip neden almadın ayran bakracını? dedi anam.

– Ne yapayım, Boğar bana başını salladı! deyip yeniden ağlamaya koyuldu.

Fakat bunlar arasında, harikalı bir olay dolayısiyle unutamadığım ve beni bu hayvan soyuna âdeta minnettar bırakanı GÜMÜŞ adlı köpektir. Gümüş, babam öldükten sonra iyice yoksul, kimsesiz kalarak, uzak bir köydeki bahçede barındığımız acı

günlerimizin köpeğidir... Doğrusu Gümüş için *"bizimdi"* de denemez.

Yan yana uzanan bahçeleri dolaşır, oradan buradan karnını doyurur bir garipti. Ama, güzel çevik, beyaz üzerine siyah benekli, sanki bir peri bakışlı idi. Kendini birkaç gün özlettikten sonra gelir. Kuyruğunu selâm verir gibi iki yana sallar, bizimle oyuna başlardı.

O yaz anam, kardeşim ve ben, dediğim gibi çok perişandık. Bahçemiz var ama ekip biçenimiz yoktu. O bahçede bir kaç kilo meyve olacak da, anam onları yayan yapıldak uzaklara götürüp yok pahasına satacak da, birkaç kilo un alıp getirecek.. Yoğurup hamur yapacak, saç üzerinde sıcak sıcak pişirecek de,,, Karnımız da doyacaktı. Bu da olmayınca, iki gün üst üste aç yatıp kalktığımızı bilirim. Akrabalar unutmuş, gelen gidenimiz olmazdı. *"Yetim yüzü soğuk olur!"* derdi anam. Bu söze öyle inanırdık ki kendi yüzümüz dahi bize *"soğuk"* gelirdi.

Uzatmayayım, işte o yaz bir öğle zamanı... İyice kapanmış kalmışız. İki gündür, kursağımıza Tanrı tanesi girmemiş. Küçük kardeşim ağlar, ben yerimden kalkamaz, üstelik sıtma vurmuş hastayım. Anacığım ne yapacağını, ne edeceğini bilemez. Rengi sapsarı. Belli etmemeğe çalışarak o da gözyaşını siler durur... Allah kimseye göstermesin, açlık felâket çocuklar! Allah yokluğunu vermesin, bir lokma ekmeğin pahası biçilmez.

İşte tam o sırada, olmayacak şey... Gümüş geldi kuyruğunu oynata oynata, anamın önüne bohça gibi birşey bıraktı. Bıraktığı şeyi söylesem inanmazsınız; tülbente sarılı büyükçe bir demet yufka ekmeği...

Gözlerinin içi güldü anamın, hayret ve sevinçle bir göklere, bir de Gümüş'e baktı. Gümüş'ü öptü okşadı. Demetin en dışındaki yufkayı, büyük bir zevkle ve minnet borcu ile Gümüş'e doğradı. İçindeki temiz sıcak, pişkin yufkaları bana ve kardeşime yedirdi. Bir parça da kendisi aldı. Gümüş hâlâ orada bekliyor, bize getirdiği sevinci sanki paylaşmak istiyordu.

İster inanın ister inanmayın, bu hadise oldu çocuklar! Demek, insanlar unutmuştu ama, yüce Allah'ımız, iki yetimiyle bir dulunu unutmamıştı. Bizim inancımıza göre, belki de bu Gümüş, darda kalan Tanrı kullarının yardımına koşan, iyilikler meleği Hızır Aleyhisselâm'ın köpeği idi.

Harikalı bir olaydır bu çocuklar. Hayatta ümitsiz kalmak yok ve harikalar vardır. Bencillerin iki yetim yavru ile zavallı analarını unuttukları bu çorakta, düşününüz ki *Gümüş Köpek* bizi hatırlamış, acımızı sezmiş ve kimbilir hangi komşunun çardağından bir demet yufka ekmeğini ağızlayıp bize getirmişti. Karnımızı doyurmuş ve gözyaşlarımızı kurutmuştu.

Gümüş'e ve bütün soyuna hâlâ duyduğum minnet borcu... Allah'ın bizi doyurmaya bir Gümüş'ü görevlendimiş olduğu inancı ile daha da büyür.

Her şeyde, her yaratıkta, her olgunluk ve hamlıkta bir hikmet vardır çocuklar! Dünyalar kâinatlar, bizi seven ve esirgeyen ilâhi varlıkla doludur.

Mercan Şehir

Çocukluğumda bir türkü idi, söylendikçe kendimden geçerdim:

"İstanbul'un her tarafı mercandan"

O zaman bizim Harput'ta moda mıydı ne? Anam söylerdi, komşu hanımlar söylerdi. Ara sıra eve uğrayan ağabeyim Ârif de, hem saz çalar hem de o türküyü mırıldanırdı.

Yalnız bizim mahalle değil, şehir de o türkü ile eğlenirdi galiba. Rahmetli babamın dükkan açmış olduğu Keşoğlu Meydanı'ndan, Cemşit Hamamı, Han-Ege, Kayabaşı, Kurşunlu Cami yakınlarından geçerken, kulağımıza bu türkü çalınırdı. Harput'a *"takım çalğı"* denilen saz heyetleri hem oynak hem ağır bir havada: *"İstanbul'un her tarafı mercandan"*ı çalar söylerdi.

Onun için ta küçük çocukluğumdan beri hayalimde ve rüyalarıma serpilen, türlü türlü biçimlere, hacimlere giren İstanbul, daima mercandan olmuştur. Mercan nedir? Onu da sorarsanız bilmem. Ama

işte rengârenk, içi binbir ışıklı hem göz alan hem huzur veren, kıymetli büyük taşlar, harikalı boyalar, gelin mumları, kırmızı yeşil turuncu ampuller, balık pulları, balık gözleri, kelebek kanatları, bahar gelincikleri, sabah gülleri, su arkının tavanına çarpan içine güneş vurmuş berrak kaynaklardır.

Çocukluğumda İstanbul, hep bu türkü ile karışıp rüyalarıma girerdi. Gündüz de gözümü yumardım. O mercan şehir, İstanbul'u gönlümce tasarlardım. Canım isterse, bir kayıktan oraya atlar oynardım, koşardım. Yanıma sevdiğim arkadaşlarımı, bazan anamı, kardeşimi de alır, öyle bir iki saatliğine, Harput'tan İstanbul'a geçer gelirdik.

İstanbul'da denizler mercan, köprüler üstünde arabalar, arabalarda güzel ablalar, ağabeyler, hanımların kucağında çocuklar, çocukların ellerinde çiçekler ve bebekler hep mercandandı.

İstanbul'un annelerine, çocuklarına, evlerine, kayıklarına durup hayran bakardım. Hayalen oraya çıktığımda ilk önce durur birşeyleri seyrederdim. Sanki de, kat kat üstüne mercan bir şehirdi İstanbul. Merdiven, seki seki, dolamaç dolamaç çıkardım, bitiremezdim. En üst kata çıkmayı bir türlü beceremezdim. Sonra küçük aklımla! *"Orası Fatih Sultan Mehmed'in yeri herhalde, ben oraya çıkamam ki"* derdim. Ama bir kere çıkıp onu mercanlar tahtı üzerinde görmeyi, ondan bir buyruk almayı ne kadar isterdim.

İstanbul, bazan da hayalimde ova büyüklüğünde bir resim olurdu. Etrafı çepçevre mavi denizdi. Sıra sıra mercan surlar, zümrüt yamaçlar be-

yaz kuleler, güneşte parlayan mızrak minareler, altın kuleler üstünde vızır vızır uçaklar, zeplinler uçuşuyordu. Bizim Harput'ta o zaman *"Cansız at"* dediğimiz, yeni icat edilmiş bisikletler dolaşırdı. Sonra mercan ayaklı hanımlar, mercan bastonlu beyler, mercan başlıklı çocuklar. Gider o çocuklarla oynardım; cansız atlara istediğim kadar binerdim, zeplinlere atlayıp harikalar üzerinden uçardım. Canım hiç sıkılmazdı ama, annemi özler özlemez, hemen gözümü açar, hayal atımı durdurur, Harput'a inerdim.

Bu İstanbul bir şehir miydi, bir ülke miydi, bir tarih miydi... Yoksa masal mı rüya mıydı? Sihir mi keramet miydi? Onu benim çocuklukta zengin bol çiçekli, bol istekli, macera tutkunu, manzara sevgilisi hayallerime sormalı. Henüz renkli sinema değil sinema bile görmediğimiz televizyonun radyonun adı bile bilinmeyen, büyük renkli resimler, kitaplar bile olmayan öyle bir çağda, çocukların hayalleri daha mı geniş, daha mı süslü ve renkli olurdu ne? Doğrusu onu da kestiremiyorum.

Sonraları biraz büyüdükçe, İstanbul'a gidip gelenlerin anlattıkları, resmini gördüklerimiz ve okuduklarımız ile daha başka İstanbul hayalleri, İstanbul maceraları bende başladı. Ama *"Mercan İstanbul"* hayallerim, benden hiç ayrılmamıştır. 18 yaşında iken ancak gördüğüm ve şimdi yıllardan beri içinde yaşadığım hâlde bazen İstanbul yine mercanmış gibi gelir... Gönül ferahlığı ile gezerken gördüğüm çarşılar, camiler, kıyılar, donanmalar, manzaralar çocukluğumdaki rüyanın güzelliğindedir. Sanki içimde iki İstanbul yaşamaktadır. Biri her

günkü çiğnenen kaldırımlar, gidilen yollar, girilip çıkılan binalardır. Birisi benim içime sinmiş mercanlı büyüler, şehrayinler, donanmalar ve yıldız elenmiş gibi harika beyazlar, maviler kiremit renkleridir.

Asıl İstanbul'u ben, çocukluğumda, onu henüz görmemişken yaşadım. Dilediğim her anda oraya çıkıp istediğim maceraları, saf ve masum çocukluk aşklarımı, ilk kahramanlıklarımı ya İstanbul içinde ya da İstanbul'un yolunda geçirdim. Bir büyük maceram meselâ, o zaman Harput'tan çıkıp Trabzon yolu ile İstanbul'a gitmektir.

Güya ben, bir kız ve bir erkek arkadaşımla birlikte üç kişi... Onbir yaşlarında Harput'tan kaçmışız. ayaklarımız şişene kadar yürüyüp Karadeniz kıyısındaki Trabzon'a varmışız! Olacak şey değil, Harput'tan Trabzon'a yaya gitsen iki ayda varılır ama, biz nedense koşa söyleşe, gülüşe oynaşa, Trabzon'a birkaç günde varmışız...

Trabzon'un kara kiliseli, ak camili, yeşil camili, yeşil çamlı rıhtımda kavuniçi bir gemi, yanaşmış, bizi beklemekte, alıp İstanbul'a götürecek...

Gemiden, Karadeniz gemicileri kıyafetinde üç delikanlı çıktı. Bize yanaştılar. Ama eyvah bizi bırakarak yalnız kız arkadaşımızı iki ellerinden horon yapar gibi tutup deniz üzerinden geçirerek götürdüler. Pembe fistanlı, zayıf bacaklı arkadaşımın ayakları, çocuk resimlerinde olduğu gibi boşluğa sallanıyordu. İri ve gürbüz tayfalar, askı üzerinde, bir entari gibi onu taşıyorlardı. O, bize el sallıyor, bizi de istiyor ama tayfalar tınmıyorlardı.

Kavuniçi gemi açılıp gitti. Biz arkadaşımla sahilde kalakaldık ağladık. Ağlarken baktım güzel gözlü

anam, kardeşim ve hatta Ârif ağabeyim gelmişler. Saçımızı okşuyorlar.

– Korkmayın, su, yemiş, et, ekmek almaya gittiler, şimdi gelecekler, sizi de alacaklar, biz de geleceğiz... İstanbul'a beraber gideceğiz! diyorlar.

Tayfalar, Ârif ağabeyimden korktular mı ne. Ârif ağabeyim, belinden av tüfeğini çıkardı. Doldurdu, havaya kaldırdı, nişan aldı. O anda gemi bayrağını çekmiş, yelkenini açmış olarak bize doğru gelmeye başladı. Tam önümüzde kavuniçi omurgası ile demir attı. Tayfalar hışım gibi çıktılar. Ârif ağabeyim: *"korkmayın"* dedi. Tayfalar onu selâmladılar. Ârif ağabeyim kayboldu.

Önümüze kalaslar koydular, kalaslar üzerine atlas örtü çektiler. Kız arkadaşım, geminin güvertesinde göründü, geminin ve tayfaların prensesi olmuştu. Çok güzel olmuştu. İpekten mercandan ayakabılar, çoraplar, entariler, taçlar giyinmişti. Emredince daha bir çok tayfalar çıktılar. Bizi de horanlarda gezdirir gibi deniz üzerinden geçirerek, çok sevdiğimizi o zaman anladığım kız arkadaşımın yanına, güverteye çıkardılar. Sonra annemi, kardeşimi de getirdiler. Ârif ağabeyim yoktu.

Hemen yol almaya başladık. Trabzon bitti, başka şehirler bitti. Çamlı yamaçlar, beyaz evler önünden hızlı bir sefer yaptık. Bize ışıl ışıl bakan balıklar vardı, tayfalar, *"mercan balıkları"* dediler. Güneşte yemyeşil, kıpkırmızı, canlı saydam yaratıklar vardı. Nedir? diye sorduk:

– Bunlar denizanalarıdır, denizi emzirirler, balıkları besler büyütürler.

Tayfalar bizim ve prensesin ve güzel gözlü anamın şerefine, Karadeniz'de üç gece yıldız yağmuru şöleni yaptılar. Denize yıldız elendikçe, bu nedir? diye sorduk.

– Allah'ın bağışıdır, bununla deniz gümüşlenir, balıklar beslenir, gemicilerin rızkı çıkar, fakirlerin yüzü güler, dediler.

Üç gün üç gece, tayfalar bize balık, meyve, fındık getirdiler, süt, şerbet içirdiler. Horonlar teptiler, kemençe çaldılar, türkü söylediler. Kız arkadaşım prenses memnun, anam memnun ben coşkundum. Sanki Barbaros olmuştum veya Turgut Reis'tim ben. İstanbul'a çıkacaktık, padişahımız gözümüzden öpecekti. Bir tek kaygı çöküyordu yüreğime; ya mercan İstanbul, sevdiğim kız arkadaşımı alır, sahiden bir prenses yapar da Galata veya Kızkulesi gibi bir yere koyarsa!.. Onu nasıl kurtarırdım?

Fakat korktuğum başa gelmedi, kimse bizi ayırmadı, bu hayal hiç de acıklı bitmedi. Bakın nasıl oldu çocuklar anlatayım:

Tayfalar, bir sabah, daha güler yüzle bizi uyandırdılar. *"Kalkın! Boğaziçi'ne, İstanbul'a geldik"* dediler.

Sanki gemimiz denizden çıkmış da, firuze mavisi bir ırmağa girmişti. İki yanımız zümrütten kıyılardı. Kıyılara sürtünürcesine gidiyorduk, nehrin kıvrımlarını döndükçe beyaz saraylar, mercan köşkler, mermer hisarlar, tenteli kırları peri kaşaneleri gibi kayıkhaneli yalılar görüyorduk...

Dar bir yere geldik ki aman Allah'ım! Bizim Harput Kalesi'nin denize bakar kardeşiydi. Kat kat üs-

tüne mercan İstanbul hayalimin de tıpatıp eşi idi. *"Bu güzel kale nedir?"* dediğimde tayfalar:

*"Rumeli Hisarı"*dır, Fatih Sultan Mehmet yeridir. İstanbul'u almadan önce, Boğaz'ı düşman gemilerinden kesmek için yaptırmıştır. Kendisi, şu en zirvedeki kulenin yönünde, bulutların üzerinde oturur! dediler.

– Öyle ise biz mercan İstanbul'umuza geldik, bırakın inelim, gezelim, Sultan Mehmed'in de elini öpelim o da bizi gözümüzden öpsün, bizi beğensin! dedim.

Gemiciler sevindiler: *"Zaten biz de, siz bu cennetleri ve o büyükleri göresiniz, sevesiniz"* diye getirmiştik dediler.

Kız arkadaşım, anam, kardeşim arkadaşım el ele tutuştuk, tayfalar bizi yine deniz üzerinden horondan uçurur gibi Hisar'ın önüne bıraktılar. El salladılar bize günışığı denizinin pırıltılarından hepimize esvaplar, çizmeler, şapkalar giydirdiler.

– Heyamola! dediler.

Fatih Sultan Mehmed'e doğru bir büyük kapıdan geçtik, birçok merdivenler çıktık, hisar ortasında bir düzlüğe geldik. Harman yerlerimize benzeyen bu düzlükte, bir küçük mescit, bir kaç servi ve orta yerde abdest almak, dinlemek, su içmek için fıskiyeli şadırvan vardı.

Oturduk, ordan en güzel görünen mercan ülkesinin firuze denizini seyrederken uyuya kalmışız... Sabah bağ evinde uyandığımızda, anam, kardeşim ve ben aynı seyahat macerasını yaşayanlar olarak, birbirimize, hiçbir şey söylemiyorduk.

Harput, İstanbul, Boğaz, Karadeniz hep aynı şeydi. Fatih Sultan Mehmet, şu anda ise Ejderha Taşı'na doğru karşı kayalara yağmur yağdıran bulutların üzerinde dinlenmekte ve Çatalkaya şafak renklerini kuşandıkça bir mercan şehre dönmekte idi.

Ay Tutmaca Oyunu

Harput dolayında ve Buzluk yöresindeki bizim Göllübağ'dan yani çocukluğumun cennet şeridi dekorundan, başka hikâyelerden de söz etmiştim. İşte yine orada:

Çocukluğumun mehtaplı yaz gecelerinde Ay Tutmaca Oyunu'na bayılırdık. Belki de bu oyun bize mahsus değil. Çok yamaçlı meyveli bağların açık hava çocukları bunu hep oynamışlardır. Işıklı yaz gecelerinde hâlâ da oynuyorlardır sanırım. Çünkü, Ay Sultan gelsin, çenesini karşı kara dağlara dayayarak onlara göz kırpsın, çocuklar ona aldırış etmesin ve ona doğru koşmasınlar, bu olmaz. Yaratılış içinde çocukların hevesleri birbirine benzemez.

İşte bizim Göllübağ'da da öyle... Hava kararır kararmaz, yusyuvarlak Ay Hanım gelirdi, vücudunu her nereye ise gizler, yalnız güzel parlak çehresini, gösterirdi. Bağ evimizin yamacındaki *"sırlı"* dediğimiz tepeye usulcacık konar, bizlere bakar dururdu. Bir alay komşu çocukla altında otağ kurduğumuz Üçleme Ceviz'in yapraklarına, yanaklarından ışıklar sızdırırdı. Kanımızı nurlandıran bu aydınlık geldi mi yerimizde duramaz olurduk.

Ay Hanım, bizim kahramanımız, sultanımızdı. Aklımızda ve rüyamızda, onun aydın çehresiyle beraber, onun masalı da yaşardı.

Ay Hanım ile Güneş Bey, ikiz kardeş imişler... Anaları ve babaları da yıldızdanmış bunların. Evvel zamanda ana babaları nasılsa sönmüş gitmiş. İki çocuk yalnız kalmış, ağlaşmaya başlamışlar. Güneş:

– Ben bu uzaydan korkuyorum, demiş, bir daha ayağımı göklere atamam. Ölürüm de kovuğumdan çıkmam. Ay Hanım:

– Ama nasıl olur, demiş. Biz ilâhî semanın çocuklarıyız. Büyük yıldızlardan doğmayız. Allah, sana insanları, dünyaları ısıtmak, aydınlatmak, bitkileri yeşertmek, varlıkları, çürümekten kurtarmak görevi verdi. Sen doğmazsan ben bile doğamam. Sonra şu insancıkların, hayvancıkların, otların, meyvelerin hâli nice olur?

Bacı, kardeş görüşmüşler. Ay Hanım, Güneş Oğlan'ı inandırmış. Korkusunu gidermiş, gözünün yaşlarını silmiş:

– Bak, demiş, madem o kadar korkuyorsun sen gündüzleri çıkarsın, canlıları soğukta, darda koymazsın. Ben de geceleri çıkarım. Ara sıra çıkarım. İnsanlara yol gösterir, gökleri yerleri hayal ışıkları ile donatırım.

Senin yakıcı gövdene elini uzatmaya zaten kim cesaret edebilir? Bense... Beni düşünmesen, kendimi bütün insanlara sevdiririm. Çevik, kaçak ceylânlar gibi de olurum. İsteseler de tutamazlar beni...

Aklımızda bu efsane ama karşımızda yayla beraklığında, büsbütün dayanılmaz güzelliği ile Ay Sultan, sırlı tepeden gözlerini süzerek çağırırdı bizi.

O zaman, bütün çocuklar çala taban koşmaya başlardık. Bakalım hangimiz, o sırlı tepenin doruğuna evvel varacaktık? Ay Hanım'ın güzel yüzüne hangimiz dokunacaktık... O tutacağımıza sahiden inanıyor, kıyasıya bir yarış yapıyorduk. Bakalım hangimiz karanlık gecelerimizin bu sultanını, şehzadesi olduğumuz hayal atlarımızın terkisine atıp kaçacaktık?

Kaçırıp da ne yapacaktık Ay Sultan'ı? Belki karanlık bağ evimize, tükenmeyen bir ışık olacaktı. Belki onun aydınlık varlığında kendimiz de eriyip ışık kesilecektik, belki onun buyruğuyla bütün yoksul evleri, dar kafaları, kara yürekleri aydınlatan ölümsüz bir destan kahramanı olacaktık. Çocuklar hep güzele, iyiye doğru koşarlar ya sonu ne olacağını bilmezler...

Hep birden, bayağı ümitle bu ışık tanrıçanın *"zaptına"* doğru koşardık. Fakat yazık! Tam Ay Sultan'ın bize göz kırparak sevgi ışıkları yolladığı sırlı tepenin doruğuna vardığımızda onu tutmaya hazırlanan ellerimiz yanlarımıza düşerdi.

Çünkü masal güzelimiz çok daha yücelere, uzaklara kaçmış olurdu. Bizim artık koşmakla ulaşamayacağımız mesafelerde sarp bir dağın zirvesine yine güzel çehresini dayardı.

– Hadi yiğitseniz ve beni çok seviyorsanız gelin, yakalayın! der gibi, biraz şakacı ve kurnaz, bize yine göz sürerdi.

Çok sevilen ve istenen olağanüstü varlıklara ve amaçlara, çabucak ulaşmanın hiç de kolay olmadı-

ğını, hatta imkânsız olduğunu, o küçücük yaşımızda biz Ay tutmaca oyunuyla anlamış veya sezmişizdir. Ay Hanım, belki efsanesindeki gerçeği anlatmak için, bize kendini sevdiriyor, bize *"gel!"* ediyor fakat kendisini asla yakalatmıyordu. Belki de bu, bütün güzel ve erişilmez şeyler gibi ay Hanım'ın oyunbazlığı, kurnazlığı idi.

Lâkin ay tutmaca oyunundan yine de vazgeçmiyorduk. *"Belki bu akşam yakalarız!"* diye mehtapla kanlarımız coşuyordu. Herhalde olmayacak bir şeye varmak isteyip de varamamanın, ülkü ve dâvâ yolunda yenilmenin de ayrı bir zevki vardı. Biz belki o zevki tadıyorduk.

Ay Sultan'ın varmak istediğimiz ufkundan sonra, çok ötelerde varışına büyük çileler gerektiren yepyeni bir ufuk başlıyordu. O yeni ufkun enginlikleri üstünde Ay Hanım, daha bir ihtişamla parlıyordu. Gerçi onu tutamamaktan doğan hayal kırıklığı bizi bir müddet yoruyordu ama ardından bizi çeken daha pembe, daha dolgun hayaller başlıyordu.

Sonradan okuduk, dinledik ve öğrendik ki, sanatkârların, bilginlerin, filozofların çoğu da kendilerine göre ay tutmaca oyunu peşinde imişler. Bizim hep Sırlı Tepe'ye koşuşumuz gibi onlar da hep erişemedikleri bir *"tutku"*larını yazmakta, araştırmakta, çizmekte, bestelemekte imişler. Onlar da, birşeyi hemen ele geçirmekte, ona hemen kavuşmakta, alıp harcamakta hiçbir şiir, hiçbir zevk ve heyecan bulamazlarmış. Tersine, bir şeye varamayıp ta, *"Ona kavuşmayı ümit etmenin"* buruk, acı ve ulu zevkini yaşamaktan hoşlanırlar, öyle bir hayatı severlermiş.

Kırk Kuyu

Bizim Harput'tan çıkarsın. Yarıçavuş'u, İmam Efendi Türbesi'ni, Ejderha Taşı'nı ve önü oluklu Sıtma Pınarı'nı geçersin. Kevenler, aluçlar sonra gülburnu fundaları arasından yolun birden yokuşa vurur. Çıkmak hayli zahmetlidir. Ama bir de yolun ikiye ayrıldığı yokuşun üstüne vardın mıydı, perde perde bir âlem seriliverir karşına. Manzara yorgunluğunu alır, ferahlarsın.

Şurası Göllübağ'dır (bizim bağ) biraz öteleri Ebcetli, Şüşnaz... Sol uzaklardan Buzluk bağları, taşaltı ve güzel, iri gövdesiyle doruklaşan Anguzu Baba görünür. Sağa baktığımızda iyice derinlerde meyva ağaçlarından bir ırmak, dolu dizgin uzar gider. Ulu, ağaçların tavanladığı o dere bizim oyun yerimizdir. Baharlarda sel yatağı ve yazın serin bir ağaç tüneli hâline gelen o dere için:

Bu dere baştan başa cevizli bağ
Cevizler şık şık eder dön geri bak!

türküsü söylenmiştir.

İşte çocuklar bin zahmetle çıktığınız fakat ardındaki manzarayı görünce ferahladığınız bu yokuşun

başına Kırk-Kuyu derler. Evvel zamanda belki varmış ama, şimdi orada kuyu muyu yoktur. Zaten her bucağı, çağıl çağıl kaynak suları, gölekler ve havuzlardır. Kuyuya kim bakar!

Peki bu Kırk-Kuyu adı nereden gelir? Onu bilmem. Vaktiyle devlet padişahı buralardaki havanın güzelliğinden coşup oynamış da topuğunu her bastığı yerde büyük oyuklar mı meydana gelmiş? Yoksa dedelerimiz, temiz kış karlarını, yazları saman altında saklamak için, bu tepeye *"kar basılan"* oyuklar, yani *"kar kuyuları"*mı kazmışlardır? Yahut arazinin inişli çıkışlı yapısı mı onlara kuyular şeklinde görünmüş. Vallahi bilmem ki! İsimlerin konuluşu sebepleri kolay kolay bilinemez.

Ayrıca içime biraz şüphe gelir: Çocuklar duysun da korksunlar diye mi koymuşlar bu adı? Çünkü çocukluğumdan kalma duygularla Kırk-Kuyu'yu andılar mı hâlâ ürperirim.

– Kırk-Kuyu... Kırk-Kuyuuu... Cehennemin bucağında, adım başı bataklıklar bulunan, batağında solucanlar ve çıyanlar depreşen çirkinlikleri sizi düşündürdü mü? Kuytularında yılanlar kıvrılan, güneşin uzaktan bakıp geçtiği izbeler, karanlıklar çağrışımı yaptırdı mı size? Belki size değil ama, bana öyle gelirdi. Kuyulardan timsah gibi yaratıklar çıkacak da, kolunu uzatıp beni bir kuyunun dibine alacak kırk gün kırk gece anamdan, kardeşimden ayıracak zannederdim.

Hâlbuki Kırk-Kuyu hiç de öyle değil; bildiğim en şen tepelerden biridir. Çevre yanı kavaklıklar, erik, zerdali, elma, kiraz ağaçları... Harput'ta *"ahmedı ve navruzı"* denilen beyaz pembe güller diz boyu otlar üzerinde otlayan, meleşen, böğrüşen kuzular,

buzağılar, inekler... Koşuşan çocuklar, ağaçlara sırtını verip sohbete dalmış veya elini kulağına atıp maya söylemekte olan çobanlar... Damları üzerinde dut pestilleri, üzüm sucukları, biber, patlıcan, tarhana kurutulan bağ evleri ile Kırk-Kuyu, adamın yüzüne gülmektedir.

Böylesine güzel yerdir de... İçimde, kırk yıldan beri hâlâ geçmeyen bu korku nedendir? Size onu anlatmaya çalışayım:

Harput ile Göllübağ'ın arası, çocuk yürüşümüzle tam bir saat çekerdi. Elli dakikası Kırk-Kuyu'ya kadardı. Ondan öteye, yokuş aşağı kendimizi delice bıraktığımız, neşeli bir koşu olurdu. Ben sırf bağımızın, Kırk-Kuyu tepesinden görünüşünü seyretmek için, o elli dakikayı zevk ve heyecanlı yürürdüm. Garip şey, Kırk-Kuyu'dan geçerken de hiç korkmazdım. Yalnız orayı, bizim bağ evinden seyrederken veya düşünürken korkardım; hele akşam kararınca, Kırk-Kuyu'nun kâbusu basardı. Oradan cinler, devler, câniler inecek de, anama, kardeşime fenalık yapacaklar sanırdım. Bu karanlık hayalin sebebini şimdi daha iyi anlıyorum:

*"Kırk-Kuyu"*nun adı bir cinayete karışmıştı. Bu cinayet eski idi. Anamın çocukluğunda anlatılmıştı. Eskidikçe efsane oluyor, korkusu dağları tutuyordu.

Anam ve teyzem, kendilerine nakledilen o cinayeti, görmüş gibi anlatırlardı. Birinin yarım bıraktığını, öteki tamamlardı. O zamanlar ne güzel dünya... Tatlı cana kıymayanlar, yok gibiydi... Bir adam nasılsa öldürüldü mü, yıllarca söylenir, ana babalardan çocuklara, acıklı ibret gibi aktarılırdı. O cinayete türküler yakılır, destanlar düzülürdü. Cinayetin, Allah'ı da inciten büyük günah olduğu, böylece zihinlere

yazılırdı. İnsan hayatının değerini bilmemiz, cana kıymamamız, birbirimizi sevmemiz için o fenalık âdeta şiirleştirilerek bize telkin olunurdu.

O türküler, destanlar, istenmeyerek işlenmiş cinayetlerin romanları, hikâyeleri, filmleridir. Ölene de, öldürene de acındırır, hakkı teslim eder, ibret dersi çıkartırlar.

Nitekim bu Kırk-Kuyu cinayetinin de türküsü vardır. Anam, önce o eski olayın türküsünü söyler, sonra oluşunu anlatırdı:

Kar mı yağdı Kırk-Kuyu'nun başına
Ali'm girmiş henüz 15 yaşına.
.....
Küçücükten bir yar sevdim mor meni
Zarife'min kaşı da gözü sürmeli
Sürmeli'ye nasıl gönül vermeli
Oy beni... vay beni...

Türküsünden belli ki, bu bir aşk faciası idi. Kara sevda yüzünden işlenmiş bir cinayet belki. Dizboyu yeşillikler ve bu meyveler, güller diyarında acı ama böyle...

O zamanlar *"Düşüncesi, inancı"* için adam öldürülmez. Herkesten din, vatan, millet sevgisi zaten tamamdır. Para için de vurmazlar kimseyi. Çünkü paranın, gönülden üstün değeri yoktur. Zengin, fakir düşmanlığı da yok; kimsenin öyle hadlerden aşırı aşırılmış parası da yok. *"Zengin"* denilenin evi biraz daha büyük, bağında meyvesi daha çok, ama buna karşılık misafiri de çok, fakirlere zekâtı da çok...

Binde bir cinayet, olsa olsa sevda, kıskançlık, namus meselesinden olurdu. Asla bağışlanamaz ama neylersin... O çeşit cinayetler, ara sıra duyulurdu.

Anamla teyzem, yeri geldikçe anlatırlardı:

– Bu Kırk-Kuyu, tekin değil bu Kırk-Kuyu, baksanıza üstüne kan dökülmüş, hatta türkü bile yakmışlar. Arslanlar gibi, burma bıyık Ali beyi orada vurmuşlar. Sevdiği kız da, yiğidinin hâline dayanamayıp kendini öldürmüş. Aha şu yamacın kuytusunda bir yere gömülüler... Yan yana mezar taşları bir zaman görünürdü. Bilmem o taşlar nerede şimdi? Yazık! biçarelerin şimdi belki mezarları bile kalmamıştır.

Kızın adı Zarife. Güzelmiş, fidan gibi süt beyaz, elâ göz, daha onbeşine bastıkta bütün gözler üstünde imiş. Ali bey derseniz, ciritte, binicilik, silahşörlük ve gözüpeklikte şehzadeler onu kıskanırmış. Koca Harput'ta civanlar başı. Parmakla gösterilmiş.

Bir gün Zarife kızı, görür. İçine hayranlık dolar ona vuruluverir. Âdeta Hak âşıkı canım!... Güçten kuvvetten düşer ki, yemeden içmeden kesilir. Artık ne at ne silâh ne av. Varsa yoksa Zarife. Sanki Kerem'dir, yanar, kavrulur.

Öbür yandan kız da Ali beye tutkun ve yangın... Rastladıkca, fırsat buldukça birbirlerine bakar ağlarlar. Öyle zayıflar ki Zarife... Ben diyeyim iğne ipliğe, sen de üç günlük hilâle dönmüş.

O zamanlar, *"beşik kertme"* nişanlanmalar olurdu. Eskinin âdetleri işte. Yakın ahbaplardan birinin kızı, ötekinin de oğlu oldu mu, ana babaları *"Bunlar büyüyünce evlensinler"* niyetine, onları beşikte nişanlarlardı. İşte bahtsız Zarife'nin de böyle bir beşik kertme nişanlısı varmış. Adı Yusuf mu ne?

Söz bir Allah bir ya, babası ille de o ahbap çocuğuna verecek Zarife'yi. Töre bu ne yapsın! Ha,

beşikten nişanlı oğlanın ana babası, oğullarının o kızı istemediğini söylerlerse o başka... Yoksa mecbur bekletecek... Kızını başkasına veremez...

İşte bu yüzden, ne Ali bey Zarife'yi isteyebilir; ne de zavallı kız anasına bile açabilir derdini. Çünkü Zarife'nin babası, kardeşleri duysalar öldürürler.

Gel gör ki, biri Kerem, öteki Aslı... Yanacak bunlar yanacak... Baktıkları her şeyde temiz pek aynalar gibi birbirlerini görmekteler... Ayrı yaşasalar zulüm, biraraya gelseler ölüm... Kızın da oğlanın da hâlleri vakitleri yerinde, temiz yerin evlâtları... Kavuşsalar ne güzel murad alacaklar. Lâkin ah o Yusuf, ara yerde kara çalı. Üstelik de bir sünepe, bir hünersiz oğlanmış.

Uzatmayalım, kızın bir süt-anası var. Kızı gibi sever Zarife'yi. Kız da ne yapsın derdini ona açar. Zaten açmasa da ne çektiği hâlinden belli ya. Süt-ana, neredeyse ince hastalığa tutulacak olan Zarife'yi kurtarmak derdinde. Başını taştan taşa vurur ama ne çare. Törenin duvarları taştan kaledir aşılmaz ki...

Meseleyi kızın anasına açar. Ne de olsa anadır, anlar anlamasına ya. Babasına anlatmak ne mümkün. Hele bir de kızın ağabeyleri duysa, vay hâline!.. Bakmış ki olmayacak, Süt-ana Zarife'ye bir gün:

– Kaç kızım, demiş. Vebali günahı benim boynuma. Kaç, Ali beyle ikinize de yazık... Kara toprak olacaksınız. Bin atının terkisine de kaç kurtul kızım. Al beyini, kur yuvanı. Gün geçer kin geçer. Baban da bağışlar seni. Nihayet ciğer paresisin. Durma sal haberi, Ali beye. Ölür de bırakmaz seni hemen kaçırır.

– Deli misin anacağım, nasıl kaçarım ben? Babam kardeşlerim komazlar beni vururlar. Ben öldü-

ğüme yanmam, Ali'mi de öldürürler, gençliğine doymadan... Hem nasıl haber salarım Ali Bey'e? *"Kötü"* demezler mi bana?

– Sen orasını bana bırak Zarife! Hem neden kötüye yorarsın. İkinizin de sevginiz temiz pâk. Sizin gibi kalbi saf yavuklular, Allah yanında makbuldür. Korur sizi Rabbim, meraklanma... Kaç git uzaklara. Ama bana söz ver ki, nikâhınız kıyılmadan dünya yıkılsa elin eline değmeyecek Ali'nin; yüzüne bile bakmayacaksın. Sonra iki elim yakanda kalır. Temiz adın kötüye çıkar. Sevap öğüdümüz günah olur ha!

Velhasıl Süt-ana araya girer. Ağzı dualı bir yaşlı kadın işte. İyi mi yapar, kötü mü eder o ayrı. Ama, iki gence acıdığı için yapmış bunu... Keşke de yapmasa imiş... Kırk-Kuyu'nun adı da böyle uğursuza çıkmazmış...

Genç Ali beyle güzel Zarife nasıl kaçtılar? Süt-ana ne gibi yardım etti onlara? Tek atla mı, iki atla mı kaçtılar, mevsim kış mı bahar mıydı? Gece mi gündüz mü kaçtılar? Ali bey, kaçırırken ne ölüm terleri döktü? Zarife, töreye aykırı ve ailesinin şerefini inciten bu kaçıştan ötürü ne çok ağladı... Hangi yolları teptiler de bu Kırk-Kuyu'ya geldiler? Bu ayrıntıları ne anam, ne de teyzem biliyordu.

Yalnız, Kırk-Kuyu'nun bir kuytusunda, iki âşık oturmuş dinlenirken, yemek yerken belki... Belki de dayanılmaz özleyişlerini can sohbetiyle azıcık dindirmeye çalışırken Ali Beyi kıstırıp vurmuşlardı. Zarife de dayanamayıp sevdiğinin üstüne kapanmıştı. Bilmem ona da mı kıydılar. Bilmem *"ben ar-*

tık hem Ali'siz hem şerefsiz nasıl yaşarım" diyerek kendi canına mı kıydı?

Vuran kim? Nasıl öldüler? Tabancayla mı, bıçakla mı vuruldular? Zarife'nin o sünepe nişanlısı mı, ağabeylerinden birisi mi, yoksa hiç ilgisi olmayan bir eşkıya mı kıydı o canlara?

Bunlar da bilinmiyordu. Sevdaları gibi bu cinayetin sırrını da birlikte alıp, öylesine, alkanları gibi tertemiz, mezara götürmüşlerdi. İşte bunun için olay masallaşıyor, masallaştıkça havası yayılıyor, etkisi çoğalıyordu...

Katili yok, öleni belli, üzüleni çok, türküleri bereketli ve dağlar gibi sevda yüklü bir olay... İçimize işledikçe işliyordu. Bu hazin vakada tek suçlu, iki sevgilinin kanı dökülen ve iki genç vücudu topraklarında dinlendiren *Kırk-Kuyu* kalıyordu. Üstünde geçen acıklı insan macerasından habersiz Kırk-Kuyu, bu yüzden olacak; manzarası ile içimizi ferahlatıyor ama adı sanıyla hepimizi korkutuyordu. Anamı ve teyzemi bile...

Murat Kenarı

İlk yolculuğunuzu hatırlar mısınız çocuklar? Sizde çok geniş sevgiler ilgiler bırakan bir yolculuğunuz var mı? Yoksa şimdi çok kolaylaşan gezilerinizi şöyle bir anar geçer misiniz?

Ben size anlatayım, beş altı yaşlarında, anam ve dayım ile yaptığım ilk yolculuk, bende hâlâ aşılmaz ve ulaşılmaz duygular uyandırır...

Seyahatimin unutulmaz heyecan noktası: Murat Irmağı'nı geçmekti, sağlam kaleli Pertek'e ve oradan Tunceli'ye gitmiştik. Zahmetli olduğu kadar harikalı yolculuktu...

Dünyanın olağanüstü güzel olduğunu ben o yolculukta sezmiş içime sindirmiştim. İlk seyahatin bana verdiği görgü zenginliği de sonraları yaptığım hiçbir yolculukta olmamıştır. Oysa zaman içinde Avrupa, Asya ve Afrika'nın birçok yerlerini kaplayan, uçaklı, vapurlu ve otobüslü nice yolculuklar yaptım.

Denizi zaten çok sonraları, tâ 18 yaşlarımda İstanbul'a okumaya gelirken gördüm... Lâkin yeryüzünde *"ırmak"* denilen büyüleyici varlığı o seyaha-

timde gözlerimle görüp tanıdım... Usulcacık ayağımı daldırıp sonsuzluğa eş, ılık bir su olduğunu anladım...

Yine nehir üzerinde, yıkık da olsa, bir köprünün ihtişamını o yolculukta kavradım... Bizim oralarda *"kelek"* veya *"gemi"* denilen bir sal'a binip ırmağı geçmek çocuk yaşımın büyük maceralarından birisi oldu...

Tunceli'nin yücesi karlı mavi dağları, mavi şeritler gibi kıvrım kıvrım sular akan dibi görünmez dereleri, göz alabildiğine mavi ufukları, dallar arasından mavi gökleri ve kırlarında pençe pençe açmış mavi çiçekleri, o yolculuğumda hayal evime girdi bir daha da çıkmadı.

Tunceli, Hozat, Ovacık, Dere nahiyesi denilen yerlerde, göz alabildiğine meşe, kayın ormanlı, köy çevrelerinde ahlat denilen yabani armutlar, gülburnu'lar, ceviz ağaçları, aluçlar, yaban erikleri... Kuzulu koyunlar, oğlaklı keçiler, buzağılı inekler, tavşan ve keklikler, Munzur suyunda alabalıklar, üç etekli kadınlar, tepesi fesli, saçları kırk belik örülmüş kızlar, at sırtında bıyıklı yiğitler, iyi insanlar, uysal ihtiyarlar, koyun biçiminde mezar taşları Tarzan misali ağaçlara tırmanan çocuklar, kabarmış pufla yatak gibi topraklar, içinde insan kaybolur otlar... Hâlâ en güzel tabiatın, bakmaya kıyamadığım manzaraları olarak gözümde tüterler...

Tabii sizin bildiğiniz taşıtlardan hiçbirisi yok, o zaman asfalt, şosa hak getire... Herkes gibi bazen eşek sırtında bazen yaya gidiyoruz. İki eşeğimiz var, kâh anam alır beni önüne, kâh dayım. Har-

put'tan sabah namazı çıktık, *"deh, cüş!"* diyerek tâ gün kavuşurken Murat Kenarı'na varmışız. Oysa şimdi otobüsle bir saatlik yoldur.

Güneş, gece evine çekilirken kızıllıklar mor benekler, mavilikler arasında bir büyük su, uzanıp gidiyordu. Öyle geniş, öyle büyük bir su ki, ufukları aşıyor, göklerle birleşiyordu... Sudan buğular tütüyor, o buğular kanatlanıyor ve bana, anamın anlattığı masallardaki Yer-su denen melekleri andırıyordu.

Güneş battıkça su daha da parlıyordu, parladıkça yayılıyor, devimsi bir kemer gibi ortalığa tılsımlı ışık saçıyordu... Ne diyorum size çocuklar; ben ömrümde çok denizler gördüm, Marmara'yı, Karadeniz'i, Akdeniz'i, Hazar'ı, Manş'ı, hatta Atlantik'i de gördüm. Fakat o akşamki çocuk gözlerimdeki Murat kadar büyük suyu, umman suyu hiçbir zaman bir daha görmedim.

O su; hayalimi öylesine doldurmuştur, eksik bir yer bırakmamıştır. O sınırlı ırmak, bende sanki sonsuzluktur. Büyüklüğüne şaştım, ihtişamına hayran oldum fakat ondan hiç korkmadım. Hatta ansızın dost olduk... Anam istemediği hâlde, bir fırsat bulup yanına vardım, kumsalına diz çöktüm, elimle bir yokladım beni istiyordu, ayağımı daldırıp serinledim, arındım ve dinlendim.

Göklerle dost olmayı, her zaman istemiştim ama ulaşmak ne mümkün! Madem ki göklere varamıyordum, işte Murat, o gece önüme yayılmış bir gök yüceliği idi. Gökyüzünü okşar gibi ona dokundum... İnsanüstü bir dostluk bu... Beş altı yaşımdaki su ile, sema ile, Murat ile o dostluğumuz bir daha bozulmadı... Her konuşumda onlar bana kucaklarını açtılar, ben de doğrusu hiç vefasızlık etmemişimdir.

Bizim kıyıyı, Murat üzerinden Pertek'e bağlayan tahta köprünün yarısı, o baharda taşan sularla sürüklenip göçmüştü... Çare yok, bizim gibi bütün yolcular, sabahı bekleyerek ve sallarla geçeceklerdi. Bunun için gelenler, hayvanları ile konaklıyor, Murat kıyısındaki düzlüğe ve söğütlü çayırlığa yayılıyorlardı. Hayvanların semerleri koşumları atılıp dinlendiriliyor, ırmaktan su içiriliyor, başlarına yem torbaları bağlanıyordu. Yolcular, aileler, çoluk çocukları ile kümelenip dinleniyor, yemek yiyorlardı... Yer yer kilimler, hasırlar serilmişti...

Böyle bir insan, çocuk, at, katır, deve, eşek, kalabalığını da o yaşıma kadar görmemiştim. Örtülü kadınlar, abalı erkekler, entarili çocuklar, böğüren, meleyen, kişneyen, anıran hayvanlar, bir mahşer kalabalığı sanki gözümün önündedir, hâlâ da aklımdan çıkmaz.

Önce dağlar, sonra ova kararmaya başladı, som gümüşten büyük bir kuşağı andıran Murat da bir süre sonra karanlığa karıştı. Sonra Ay Sultan çıktı, büyük bir kandil gibi bizi ve ırmağı kendi şeffaf, soluk, rüyalı aydınlığına kavuşturdu. Ovada, o kadar canlının çıkardığı uğultu, Murat'ta bir hışırtı, Ay hanımda tam suskunluk... Yıldızları bir bir saymak içten değil, elimizi uzatsak tutacak gibiyiz.

Murat kenarının ışıklı yıldızlı gece âlemi başlarken biz uykuya vardık... Palaz denilen kıl dokuma kilimler, çuvallar, heybeler üzerine uzandık, örtülerimize sarınıp yattık... Bütün yolcular yattılar, hayvanlar uyudular, dağlar karardılar, ırmak ne yaptı bilmiyorum.

Fakat rüyamda beni de kuşatarak aktı durdu, yayıldı, uzadı gitti. Çok kez beni kucaklayarak dalga-

cıklarının, köpüklerin üzerine kondurdu. Perilerle tanıştırdı beni... Açılmış dev ağızlarına asla kaptırmadan sultan saraylarının sedirleri üstünde ağırladı... Bize hikâyesi anlatıldığı zaman, kardeşimle ürperip korktuğumuz Kan Kalesi önünden geçirdi... Kahkaha Mel'un'un etrafı su ile çevrili şatosunu, uzaktan gösterdi. Sonra Hazreti Ali'nin beni şefkatle dizine alıp okşadığı, Hayber Kalesi'nden bize Mercan İstanbul'u seyrettirdi...

Bir kere daha hızlı kıvrımlar yaparak, sudan kanatlı bir at misali beni alıp Göllübağ'a, şimdiden özlediğim kardeşimin yanına götürdü. Sanki hoplatarak beni indirdi... Hep beni kucaklıyor, yüzüme gülüyordu. Murat, benimle oynuyor, hiç boğmuyordu, ıslatmıyordu bile...

Şafakla uyandığımız zaman ova başka canlılık ve telaşta, Murat, ayrı renkler ve güzellikler içinde idi. Sabah tazeliğinde Murat'ın üstünden bir buğu tütüyordu... Hâlâ kulaklarımda olan dolgun, ılık, yankılı bir ses, o günden beri sevdiğim bir maya'yı söylüyordu.

Murat kenarının ince dumanı
Yayılır yaylaya seher zamanı
Ben yarimden kestim artık gümanı.

Akşam vakti gümüşten bir yayla olan Murat, şimdi mavi yeşil bir şeffaf ve bitimsiz kumaş hâlinde uzanıyordu. Uykulu gözlerle hayran ona koşmak istedim fakat vakit yoktu. Köprü ayağından *"gemi"* veya *"kelek"* delen sal bizi aldı. Bıyıklı adamın uzun bir sopa ile idare ettiği sal, bizi belki yarım saatte, karşı yakaya geçirdi... Keşke on saat sürse ah heyecandan, sevinçten uçuyorum... Anam sımsıkı yakalamıştı beni, şüphesiz o aşk ile suya atılıp bo-

gülmamdan korkuyordu. Dayım yanağımı okşuyor ve gülüyordu.

Eski kaleli Pertek şehrine varan yolcular, tarihi ulu caminin avlusunda dinlenirken hayvanlar yalaklardan su içiyorlardı... Derken ezan okundu, namaza durdular. Dayım da koştu... Anam bana:

– Sen de erkeksin, haydi sen de koş, sen de kıl, şükran namazı bu, bana kardeşine, sağlık selâmetle varmamıza dua et, dedi. Koşup dayımın yanında el bağladım...

Ama ne yalan söyleyeyim, elim, dizim ve dilim namazda idi, aklım fikrim Murat'ta idi. Gecenin gümüşü, sabahın yeşil mavi sonsuzluğu gözümde tütüyordu. Murat kumsalının kuyumcu vitrinlerindeki gibi rengârenk, yassı, yuvarlak taş ve kabuklarından da ne yazık ki toplayamamıştım. Onları bari kardeşime götürürdüm. Bulup da yitirdiğim o cenneti anlatırdım...

Daha çok yolumuz var, güzel günlerimiz tatlı meyvelerimiz, kuzularımız, oğlaklarımız var. Ama ben dönüşü özlüyordum. Dönüşte Murat'ın öbür kıyısında bir gece daha geçirmeyi, bir seher daha uyanmayı, dünyamı dolduran büyük suyu bir daha yaşamayı istiyordum.

Uzun zaman, rüyalarım Murat kenarı ile dolmuştur. O kalabalık, o serinlik, o türkü ve o hayvanlar ile dolmuştur. içimde bir iklimdir, bir güneştir hâlâ yanıp söner. Murat kıyısının o gecesini dünyanın neresinde olursa olsun, gördüğüm ve görebileceğim hiçbir güzelliğe, hiçbir büyüklüğe değişmem...

Munzur Baba

Munzur Baba'nın huzuruna iki defa çıkmışlığım var çocuklar. Birincisi, Murat Kenarı'nı size anlattığım ilk yolculuğumdur. İkincisi, çok sonraları bir öğretmen ve gazeteci olarak Munzur suyu'nun kaynağında geçirdiğimiz o fevkalâde gün...

Durup Munzur Dağı'na bakalım hele: 3200 metrelik zirvesiyle bu doruklar padişahı uzaklardan billur renkli görünür. Ne yazık ki yaylasına çıkamadım, göçer Türkmenleri'ni yüzbinlerce koyununu, keçisini göremedim. Enfes üstü kaymağından, yoğurdundan ve balından bir gün sizler tadarsınız inşallah.

Size *Munzur Suyu Kaynağı*'nı anlatacağım. O bir ayrı efsanedir ve de hikâyemizin yüzyıllarca oluştuğu yöredir. Munzur suyu, Ovacık yaylasına duvar gibi inen bu koca dağın eteğinden sökün eder.

Munzur Dağı altından gürültüyle ve ansızın çıkıveren gür bir ırmak. Yan yana yedi gözeden patlak veren çınar kalınlığında yedi su. Bu önlenmez güç, yedi koldan tek göleğe boşalır.

Yedi kol suyun hızla döküldüğü gölek –Harput'un Süt Kalesi gibi– sanki bir süt gölüdür. Sonra bu gö-

rülmemiş hız, Munzur Irmağı olup Ovacık yaylasına düzülünce camgöbeği ve gök rengine döner. Berrak mı berrak yatağında kumlar sayılır. Irmak içinde o suyun rengine uymuş, soğukluğu ve temizliği ile zinde alabalıklar yüzerken görünür. Yeşil, kırmızı damarlı, mavi pullu, sarı bakışlı balıklar...

Gözelerden sonra girdaplardan da kurtulan Munzur Suyu, Ovacık yaylasında rahat, hışımsız ve dümdüz bir şehir ırmağı gibi kilometrelerce akar gider. Yaylanın bitiminde çağlayanlar yaparak, yeniden sütbeyaz köpük kesilir. Çok uzaklarda, Murat Suyu'na karışırken onu başka dağlardan bin metre aşağılarda, koyu mavi bir yol gibi seyredersiniz.

İşte ben, bu eşsiz Munzur'un kaynağını iki defa görmek şansına erdim. Her ikisinde çocuklar ve halk ile oturulup yemek yenilir idi. Bir saniye el dayanmaz soğuk suyuna, karpuzlar, meyveler atardık. Munzur Dağı, Munzur Suyu ve oraların ermişi Munzur Baba'yı konuşurduk. Munzur'u her iki görüşümde ben, sanki aynı çocuktum. Bu ihtişam, bu çağıltı, bu hız ve renk cümbüşüne ağzı açık hayran bakıyordum. Bu yüzden anlatılanların hepsine kapılıp gidiyordum. Efsanesi olmasa zaten bu tabiat harikasının tasviri ne mümkün?

Böyle eşsiz bir güzellik, fotoğrafla, filmle ve hatta gidip görmekle değil, ancak efsaneyle anlatılabilirdi. Nitekim yalnız o doyurabildi beni:

– Çınar gövdesi oylumundaki bu yedi suyun yedi gözesi ne ola ki? deyiverdim. Çocuklar ve halk bir ağızdan:

– Munzur Baba'nın ayak izleri, dediler. Munzur Baba, o zaman var olmayan bu yedi oyuğun, yedisinde birden, yedi kere sır olmuş. (ansızın kayıp olmuş) Onun sırrolduğu her oyuktan, işte bu sular kaynamış...

– Allah Allah! Ne güzel! dedim. Ya şimdiki aynı gölekte yedi meşalenin tek ışığı gibi anafor yaparak toplanan su neden böyle köpük köpük? dedim.

– Köpük möpük değil o, dediler. Munzur Baba'nın bakracından boşalan süttür. Ağası ve köylüler, elini öpmek için üstüne varmışlar da Çoban Munzur, utancından bakracı devirmiş işte bu süt gölü ondandır.

– Demek çobanın temiz sütüdür, ama ne kadar da bol öyle, hiç bitip tükenmez mi?

– Deniz tükenir, Munzur'un ak sütü tükenmez, dediler. İstersen iç de bak, hangi sütte o lezzet var!

Yedi gözenin çıktığı kayanın alındığında, yan yana oyulmuş beş oka benzeyen devimsi bir iz vardı. Köylüler, benim efsane karşısında duyduğum hayranlık ve sevinci görünce onu göstererek:

– Şu nedir bil bakalım?

– O da, sakın Munzur Baba'nın parmakları olmasın?

– İyi bildin? Munzur Baba, köylülerden kaçıp sırrolurken abanmış da, kutsal elinin şekli o kayaya oyulmuştur.

– Vay canına! Ya bu yıldırım hızıyla akıp Murad'a, oradan Fırat'a karışan, nihayet Peygamberimizi görmek niyetiyle Bağdat, Basra dolaşan Munzur

Suyu? O da sakın Munzur Baba'nın, gaipten Hacca giderken yürüdüğü yol olmasın...

Ya şu uzak çağlayanlar, yüce dağın dorukları, pembe mavi şu vatan ufukları? Onlar da Derviş Munzur'un, Ermiş Munzur'un duruluş, arınış, birikiş, taşış, iniş çıkış, yükseliş ve uçuş merhaleleri olmasınlar...

Velhasıl, bu Tunceli'ni, Ovacık'ı, Munzur Dağı'nın etrafındaki ağaçları, otları bile Munzur Baba'sız düşünemez oldum.

Su içindeki güneş altında ışıl ışıl, rengârenk alabalıklar harika... Fakat halk onlara dokunmuyor, onları avlamıyor, yemiyordu. Bu yüzden boyuna artıyorlardı.

– Neden avlamıyorsunuz? diye sordum? Beni garipseyerek süzdüler.

– Munzur Baba'nın gözyaşları onlar, bilmiyor muydun? dediler. Çoban baba, şafak sökmeden uyanır, köylüler için, insanlar için dua ederdi. Cinayetler, yalanlar, kötülükler bu yeryüzünden kalksın diye Allah'a yalvarırdı. *"Dinsiz, çirkin, vahşi kaba adamlara merhamet et, onları da ıslâh eyle Tanrım!"* niyaziyle gözyaşı dökerdi.

Büyük Allah, onun nurlu yaşları boşa gitmesin ve kullarına ibret olsun diye onları bu şeffaf rengârenk balıklar şeklinde canlandırdı. Günahlarımızın bizden boşalışıdır Alabalıklar. Onları tutup yemek, günahlarımızı tekrar giyinmek olacaktır.

Velhasıl Ovacık halkı, yörede kanatılan sakızlardan, dağdaki ahlatlardan, meşelerden tutun da, kuşların, böceklerin, çiçeklerin, kayaların ve her şeyin varlığıyla Munzur Baba arasında bir yakınlık buluyordu. Hepsi onun kerametine yoruluyordu.

Kimdi bu Munzur Baba öyleyse? Ovacıklı çocuklardan dinlediğim o efsaneyi, size aynen nakledeyim:

Bura köylerinden birinde bir vakitler iyi kalpli, dini bütün bir ağa yaşarmış. Hali vakti yerinde herkesin sevdiği bir ağa...

Artık yaşlanmaya yüz tutan bu ağa, hacca gidip ulu Kâbe'ye ve Peygamberimiz'in mescidine yüz sürmeye niyet eder. Yapar hazırlıklarını...

Yanında çalışanlar arasında en sevdiği ve güvendiği de Munzur adındaki saf çobanmış. Bir gün onu çağırır:

– Ben kutsal Hacc'a niyet ettim. Eşim ve çocuklarım, Allah'tan aşağı sana emanettir. Munzur oğlum göreyim seni. Bana helâl et hakkını onları da nâmerde muhtaç eyleme.

Bağrına el basar Çoban, başüstüne ağam, var git sağlıcakla, bizi de gönülden çıkarma der.

O zamanlar, Hacc'a gidip gelmek, nerdeyse bir senelik yol. Ağa, eşinden, çocuklarından, hısım akraba ve komşulardan ve Munzur'dan helâllik alıp yola revan olur. Munzur, onun yokluğunda, beş kat fazla çalışarak ambarı kileri doldurur.

Yenge hanım, bir gün peynirli helva yapmış, çoluk çocuk ve Munzur, oturmuş yerlerken hanım:

– Bilir misin Munzur, der. Ağan bu helvayı çok severdi. Ne olaydı, bir kuş olaydı. Bu helvayı, sıcak sıcak, şimdi Arafat'ta bulunan Ağan'a götüreydi.

Onu der demez Munzur, sofradaki helvayı tavasıyla kaptığı gibi gözden kaybolur. *"Deli mi bu çocuk!"* diye düşünür yenge. Sonra aklından şöyle geçirir:

"Ha, bu Munzur, Ağa'mızı çok severdi. Herhalde ona hayır olsun diye helvayı götürüp bir fakire verecek..."

Bir süre sonra, Munzur boş tava ile döner gelir. Yenge gülerek: *"Verdin mi Munzur?"* der, *"Verdim benim ablam..."*

Hayli zaman geçmiş, Kâbe'den dönen hacıların, köye yaklaştıkları haberi ulaşmıştır. Bütün köylü, kavim kardeş toplanmış, Hacı Ağaları'nı en güzel karşılayacaklar. Tabii Munzur da aralarında...

Köylüler ve hısım akraba, koşup Ağa'nın elini öpmek isterler. Ağa ise, Munzur'a doğru koşup eline sarılmaya kalkar, Herkes şaşar bu işe... Vay canına! Bu Çoban Munzur da kim oluyor ki, koskoca Hacı Ağaları...

Hacı Ağa, bu ermiş çobanın kendisine Arafat'ta nasıl sıcak helva yetiştirdiğini, nasıl gözden kaybolduğunu, hepsine anlatır. *"Benim değil, onun elini öpün! Onun mertebesi yücedir!"* deyiverir.

Heyhat!.. Ermişlik sırrı açığa vurulan Munzur Baba, bir taraftan ağlamakta, bir taraftan kaçmaktadır:

– Estağfirullah, estağfirullah! Ne yaptın ağam ne yaptın!

Velhasıl Munzur kaça, ağası ve köylüler onun elini öpmek için kovalaya, işte bu duvar gibi dağ göğsüne varırlar. Munzur şu kayaya abanır, elinin izi

kayaya çıkar... Öbür elindeki bakraç devrilir, al sana şu süt gölü işte...

Sonra başını, yedi kez bu sert kayaya vurur, yedisinde yedi defa kaybolur. Başıyla oyduğu oluklardan Munzur'un yedi gözesi akmaya başlar. Sırrolur Munzur; tıpkı Köroğlu ve Köroğlu'nun Kıratı gibi. Onu bir daha da gören olmaz. Hayıflanır, ağlaşırlar, *"Biz ne ettik de bu cahilliği ettik, nasıl da bilemedik Munzur Babamız'ın kıymetini?"* derler ama ne fayda!

Bu *Munzur Baba*'lar işte Anadolu'nun, Türkeli'nin ruhudur. Halkımızın vefakâr, sadık tabiatı, Müslüman ve yüce gönlü, tarihe, dine, insana saygısıdır. Manevî oluşuyla bir çobanı bir ağaya üstün tutan felsefesidir. Tasavvufu, insan sevgisi, tabiat aşkıdır. Ululuğu, servette, mevkide değil; gönülde ve olgunlukta bulan inanışıdır.

Bu vatanın kutsallığı, Munzur Baba'lar, Telli Ana'lar, Tavus Bacı'lar, Nene Hatun'lar, Geyikli Baba'lar, Hacı Bektaş'lar, Yunus Emre'ler, Fâtih Ahmet'ler, Gül Baba'lar, Sümbül Sinan'lar, Eyüp Sultan'lar ve daha nicelerle... Onların Allah ve insan sevgileri, töreye, askere, devlete olan saygıları ile sevilmiş, korunmuş ve destan olmuştur.

Dikkat ediniz ki, bu ermişler, bu manevî babalar ve kutlu analar, vatanın her köşesinde yatmaya, sevilmeye, anılmaya devam etsinler. Sakın kınamayın, horlamayın, *"saçma"* demeyin onları seven ve sevdiren efsanelere! Çünkü o efsaneler, o keramet yormalar, onların milletimize hizmetleri karşılığı, halkımızın onlara sunduğu manevî armağanlardır.

Unutmayın, vatanın hangi köşesinde, yitirdiğimiz, eski büyük yurtlarımızın hangi yerinde o *"baba"*lar yatıyor ve o efsaneler söyleniyorsa oralar bizimdir. Ancak oralar vatandır. Efsaneler manevî vatandır.

Harput'un Hikâyesi

Buraya kadar anlattığım 10 hikâyenin hepsi de Harput çevresinde geçti. Çoğunuz da bilemediniz: Bu Harput neresi ola?

Harput, bugünkü Elâziz (Elazığ) ilimizin atası. Daha 1910'lara kadar 60 bin nüfuslu, özbeöz Oğuz (Selçuklu-Artuklu-Osmanlı) şehri Harput, bugünkü Elâziz'e 300 metreden bakar, havası nefis, suları bol ve berrak sarp kaleli bir yayla üzerinde. Tutun ki, kaleiçi Ankara ile bugünkü Yenişehir. İşte Harput ile bugünkü Elâziz'in benzeri.

Elâziz'den kıvrım kıvrım bir yoldan, bugün otomobille 10 dakikada çıkılan Harput, bizim çocukluğumuzda yaya bir saat çekerdi. Yedi yaşıma kadar yazları Göllübağ, kışları Harput'ta oturmuşuzdur. Halk, daha o zamanlar Elâziz'e çekilmeye başlamıştı. Biz, son *"inenlerden"* sayılırız.

Daha çocukluğumda eski ihtişamlı Harput yıkılmaya, suları çekilmeye, bahçeleri solup kurumaya başlamıştı. Pek az dükkânla bir okul ve o eşsiz camiler, pınarlar, türbeler, meydanlar duruyordu. Kalan halk da zamanla indiler. Eski ticaret yollarının

geçtiği refah, şiir, nezaket ve folklor kaynağı Harput'tan sadece bir görüntü kaldı. Şimdi Harput, yeniden yavaş yavaş dolmaktadır. Camiler, türbeler, anıtlar onarılmaktadır.

Ama ne de olsa çocuklar eski büyük bir şehrin, bin yıllarca yaşanmış tarihin, yıkılmış sokak, gelenek, türkü ve nezâketlerin görünüşü, insana acılar, hüzünler vermektedir. Şimdi ara sıra yine gider, babamın, atalarımın ancak manevî izleri, mezarları bulunan şehri dolaşırım. Kale'sine çıkar bakar, Saray-Hatun camisinde namaz kılarım. *"Selâmünaleyküm hemşerim"* diyen yaşlı, genç halkı ile konuşurum. Dolaşır, dört bir yandan manzarasına bakarım. Terkedilmiş ve yıkılmış gibi olurum. Harput'un türküleri, mayaları, efsaneleri, Çayda-Çıra, Halay, Delilo, Tamzara oyunları her yerde benim içimi oynatır.

Ama biz bırakalım acıları, hüzünleri de Harput'un eski tatlı, canlı günlerine dönelim. İnançlarına, manzaralarına, türkülerine bakalım. Çünkü, yine Harput'un ataları:

"Nerde ölüm görürsen oradan kaç, nerde düğün görürsen orada kal" demişlerdir. Dede-Korkut'lular gibi Harput Oğuzları da yaşamayı, çalışmayı, eğlenmeyi severler. Şen, şakacı adamlardır.

Ben size kendi çocukluğumdan ziyade, anamın çocukluğundaki Harput'un bazı görüntü inanç ve efsanelerini, bazı hayat parçalarını anlatacağım. Anamın, teyzemin, Ârif ağabeyimin, yedi yaşıma kadar bana söyleyip inandırdıklarını yazacağım. Onları çocukluğumun zümrüt, mercan dünyasından sıyırmayıp düş-gerçek karşılığı bir bakıştan sunacağım. Benim o yaşımda, sizinkine tıpatıp ben-

zeyen duygularla anlatacağım. Kısacası Harput'u değil de *"Harput'un Hikâyesi"*ni yazacağım.

Bir şehrin hikâyesine nerden başlanır? Tacından... Yani varsa o şehrin kalesinden başlanır. Kalesi olmayan şehre de kulak asmayın! Göz alacak, zihin süsleyecek mabetleri, töreleri, efsaneleri ve hatıraları da zaten yoktur, varsa pek az bir şeydir. Hâlbuki Harput (belirttiğim gibi) türküler, oyunlar, anıtlar inanış ve gelenekler yatağıdır.

Harput Kalesi'ne halk *"Süt Kalesi"* der. Çünkü bembeyazdır. Üstüne çıktığınızda nice ufukları, Ulu ve Altın ovaları birçok köy ve bahçeleri önünüze seren bu sarp kale, belki 2800 yıl öncelerden, belki Urartu'lardan kalmadır.

Doğu Anadolu'daki güçlü Artukoğulları devletin ünlü kahramanı Balak Gazi, bir süre Harput'u başkent yapıp bu kalede oturmuştur. Bilmem Selçuklu Sultanı Gıyaseddin Keyhüsrev (1268)'de, bu kaleye uğramış mıdır? Şimdi Harput'ta *"Arap Baba"* diye anılan İbni Arapşah adlı valisini ziyaret etmiş midir?

Fakat Akkoyunlu hükümdarı Uzun Hasan ile annesi Saray Hatun'un uzun süre, Süt Kalesi'ndeki köşklerinde oturup, buradan Fatih Sultan Mehmed'e savaş mektupları yazdıkları şüphesizdir.

Bir de eski Harputluların övündüğü düğün ve hısımlık meselesi vardır. Lâf aramızda, kesin olmayan bir söylentiye göre: Çaldıran Seferi'ni yaparken, bu kalede de bir iki gün misafir olan Yavuz Sultan Selim, Harput'tan kız da almıştır. Dönüşün-

de sade bir düğün yaptırmış, böylece Kudretli Sultan, Harput'un enişteşi olmuştur.

Bunların hepsi güzel, hepsi tarih. Fakat bir de anamın anlattığı efsane var ki, asıl onu dinleyin:

– Bu kale süttendir oğlum! İçinde Cınıvız (Cenevizli) yatar. Bu adam, senede bir defa kalkarmış. Kale boyunca uzun bir adammış. Üstünde gâvur komutanı esvabı bulunurmuş. Başında miğfer sırtında zırh... Sadece başını kaldırır bu cınıvız:

– Dünya'nın sonu geldi mi? diye sorarmış. Bakarmış ki, İslâmlar dolaşıyor oralarda, sözüne cevap veren olmaz, yine uyurmuş...

Kale, hâlâ gösterişli, yüce bir hisardır. Lâkin birçok burçları yıkılmış. Üstünde hiç bir yapı, hiç bir canlı kalmamıştır. Belki artık o Cenevizli de *"dünyanın sonu geldiğine"* inanarak ölmüştür.

Fakat anamın çocukluğunda bu kale, bir âlemmiş. Yüksek burçlarından aşağı Sinabut'a. Kızıl Kilise bahçesine berrak sulardan çavlanlar akarmış. İçinde Kale Camii, kale hamamı, nice evler, dükkânlar, fırınlar varmış. O zaman, Kale İmamı, oranın başı imiş. Cuma tatillerinde anam, teyzem ve arkadaşları, buraya kır yemeğine, manzara seyretmeğe eğlenmeye giderlermiş:

– Damların üstünde adamlar oturur, konuşurlardı. Delikanlılar, Kale Meydanı'nda taş atar, güreşirlerdi. Biz kızlar ise, o zaman Çık-Çıko derler yeni çıkmış bir oyunu oynar dönerdik. Diz vurulup zıplanılırdı. Herhâlde İstanbul'dan gelme bir oyun. Azıcık alafranga tüterdi. Sözleri bir kanto'yu andırıyordu:

Rahtilokum olaydım,
Kutulara dolaydım
Sakallı'yı alaydım
Sakalını yolaydım
Ko...ko...Çik-çiko...

Kale'den sonra Harput'un büyük camii *Saray Hatun* anlatılmalıdır. Babam Ömer Efendi, bu caminin hocalarındanmış. Onun için anam Saray Hatun'la içli dışlıydı. Bizde o kadar anlatılır, o kadar sevilir ki, bu kutsal mabet sanki bizim evimizdir. Öylesine severiz de benimseriz. Komşuları ile beraber anam, sevap için nice cuma günleri temizlemeye gitmiştir.

Mübarek kitapları silerler, paha biçilmez levhalarını tozunu alırlar, kıymetli halı ve seccadeleri silkelerler, kandillere bezir yağı doldurur, pamuk fitilleri yaparlarmış.

Harput'ta 20 mescit, 9 büyük cami var. Eğri minaresi ile Pisa Kulesini andıran Ulu Cami (Kalın Boğaz) onların en eskisidir. Kurşunlu Cami, Alacalı Cami, Ağa Camii, Esadiye Camii de bugün ayakta kalanlardan. Fakat nakışları ki renkli taştan minaresi, bin kişi sığabilen büyüklüğü ile şehrin gözalıcı merkez mâbedi Saray Hatun'dur.

Tam şehrin ortasında büyük meydana açılan bu camii, ilk önce 1460'larda (İstanbul fethinden hemen sonra) Uzun Hasan'ın annesi *Saray Hatun* yaptırmış. Cami, bugünkü hâline 1840'ta getirilmiş. Kendine mahsus mimarisi, Piramidimsi çatı düzeni, havası ve özelliği olan bir cami.

Fakat anama sorarsanız Saray Hatun, hatta Fatih Mehmed'in de *"anam!"* diyerek elini öptüğü bir valide sultan filân değil.

– Fakir bir kadınmış oğlum! Ama gayretli yoksullardan. Bu hatun yün eğirir, iplik yapar kelep kelep bir küpe istif edermiş. Bir gün elini açıp yalvarmış:

– Allah'ım, şu küpe yerleştirdiğim yün çilelerini altın eyle! Ben de sana bir cami yaptırayım ki, Müslüman kulların kışta, yazda zahmetsiz namaz kılsınlar, varsın senin Kur'ân'ını, senin gerçeklerini öğrensinler.

Gönülden yapılan dua kabul olur, oğul! Allah da hatuncağızın güzel dileğini kabul edip küpteki iplikleri, sarı altınlar yapmış. İşte bu Saray-Hatun Camii o altınlarla yapıldı. Ama altın bitti mi? Bitmedi. Kadıncağız, artan liralara el sürmemiş. Onları da olduğu gibi, şu Saray-Hatun camiinin tavanlarını tutan direklerden birinin altına yerleştirmiş.

Şimdi kimse arayıp onu alamaz, çünkü kazma vursa cami yıkılır. Sonra, hangi direğin altında onu da bilemez. Ama cami Allah saklasın yıkılırsa o altınlar ortaya dökülecek, cami tekrar yapılacak. Eskinin ne temiz yürekli hatunları varmış yavrum...

Harput'un bağları, bahçeleri, güzel kurnalı hamamları, 12 medresesi, muvakkithanesi, pınarları, meydanları, çarşısı yatırları, türbeleri, türküleri, musiki fasılları, Şair Hacı Hayri'leri, Kureybağları, Hanege'si, Yara-Çavuş'u *"dere hamamının cinleri"* Arap Baba'sı, Çatalkaya'sı, Pancarlık Dağı, Buzluk, Tandura, Kırk Kuyu, Sugözü, Yedigöz, Güneyçayın ve Göllübağ'ları vs. anlatılmakla bitmez. Bunların kimi ayakta kimisi türkülerde, oyunlarda, hatırlarda yaşar gider.

Elâziz diye yepyeni bir ova şehrine can vermek için ölmüştür Harput. Ayrıca, Amerika, Avusturalya, Yemen dâhil... Türkiyemizin hemen her köşesine

memurdan, paşadan, esnaftan insanlar yollamıştır. Dünyanın her yanında tutkunları vardır bu masal-şehrin. Sunguroğlu *"Harput Yollarında"*yı, Ardıçoğlu *"Harput Tarihi"*ni, Memişoğlu *"Harput Âhengi"*ni yazmışlardır. Çayda-Çıra'sı dünyayı tutmuştur. Kendine vergi yemekleri, meyveleri, havaları, nükteleri vardır.

Anlatılmakla bitmez Harput. Ama ben yine Harput'un üç büyük koruyucu şehidini, anamın ağzından size naklederek, hikâyeme son vereyim:

Bunlar, Harput'un üç yanını üç yüce dağ gibi bekler, ikisi tepe, birisi dağ eteğidir. Bizim Göllübağ'a yakın olanına Anguzu Baba derler. Kale'nin karşısındaki bir tepede Uryan Baba yatmaktadır. Kale'ye doğru Sugözü ile Kurey bağlarını kesen etekte ise bunların da en büyüğü Fet-Ehmet (Fatih Ahmet) Baba'nın türbesi bulunur.

Anama göre, bunlar üç kardeştirler. Üçü de şehit düşmüştür. Harput'u gâvurlar almaya kalktığında, bunlar yeşil sarıkları ile, kendilerine bağlı manevî ordularını ayaklandırarak karşı durmuşlardır. Onun için Harput, hiçbir zaman kâfir eline düşmemiş, işgal görmemiştir.

Gelecekte de Harput, hiçbir zaman alınamayacaktır. Çünkü, üç yanında manevi orduları ile bu mübarek üç şehit, Harput'u beklemektedir. Hatta seferberlikten sonra buralara Rus yaklaştığı zaman onlar, Moskof'un gözüne görünmüş, Moskof'u geri püskürtmüşlerdir. Hatta Rus komutanına: *"Neden Harput'u zaptetmeğe gitmedin?"* demişler de... Kafir titremiş:

– Vallahi *"Türk bize oradan yeşil kolunu çıkardı"* da onun için üzerine gidemedik, demiş.

Bu Fet-Ehmet, Anguzu ve Uryan Baba'lar, şüphesiz ki Alparslan'la yahut ondan önce gelen alperenler, belki vuruşurken şehit oldukları yerlere, tepelere gömüldüler. Yahut halka öncülük ve iyilik yapa yapa, kendilerini sevdirdiler, yattıkları yer, ölümsüz ziyaretgâh oldu.

Şimdi Harput ve çevre halkı, onları yaşarken kendilerine bağlı, derviş askerleri kadar sevmektedir. Onların Harput'u koruduklarına, vatan ve din için öldüklerine inanılmaktadır. Onlar, hayatlarında bu millete hizmet ve iyilik ettikleri için sevilen, öldükten sonra dahi asırlarca unutulmayan, şiirleşen, gönüllerde gezen bahtiyarlardır.

Her şehrimizin hatta kasaba ve köylerimizin kıyılarında onlar vardır... Yaşadıkları zaman onlardan gördüğü iyiliği, halkımız ölümlerinden sonra dahi beklemektedir. Nice hastalar, dertliler, umutsuzlar, çağdaşlarından bulamadıkları yardım ve teselliyi, onlarda aramaktadırlar.

Onlara adanan kurbanlar, hediyeler, bugün dahi yoksullara dağıtılmakta, onların iyilikleri, bu yeryüzünde, hâlâ fakir insanları korumaktadır. Onlar, vatanı vatan, Harput'u Harput, hayatı değerli yapanlardır. Allah-vatan-millet-halk kavramlarını birbirine kaynaştıran örnek kişilerdir onlar. Efsaneleri ile de yurdumuz güzelleşir.

Döktükleri kan-ter saçtıkları Kur'an ve gösterdikleri gayret bize hem kılavuz, hem armağandır. Fedakârlığın, iyiliğin, dostluğun, yoksul halka sevginin çağı hiçbir zaman geçmez... Nitekim altmış binlik Harput yıkılmış olsa dahi onlar iyilikler, hatıralar, âbideler, güzelliklerle ayaktadır.